

TAUTINIŲ bendrijų 2022 naujienos Nr. 2 (81)

Theodor v. Grothuss

Elektrolizės, fotochemijos dėsnių atradėjas, pirmasis Lietuvos fizikochemikas Theodoras Grothussas (1785–1822)

Žeimelyje įamžintas mokslininko Theodoro Grothusso atminimas

Kovo 26 dieną Pakruojo rajone, Žeimelyje, atidengtas paminklas mokslininkui, pralenkusiam laiką, Theodorui Grothusso. Paminklą sukūrė skulptorius Kęstutis Balčiūnas. Paminklas pastatytas Pakruojo rajono savivaldybės, Lietuvos mokslų akademijos Theodoro Grothusso fondo ir privačių rėmėjų lėšomis.

Neretai, kalbant apie šią asmenybę, prabrėžiama, kad jo veikla, jei būtų gimęs vėliau, tikriausiai būtų įvertinta Nobelio premija.

Theodoras Grothussas 1809–1812 m. pirmasis tyrė grandininės reakcijas. 1815 m. suformulavo fosforoscencijos dėsnį, teigiantį, kad šviesos išspinduliavimas priklauso nuo temperatūros. 1818 m. suformulavo du fotochemijos dėsnius, atrado elektrolizės reiškinį, sukūrė pirmąjį fotometrą, tinkantį naudoti ir kaip cheminį laikrodį.

Theodoras Grothussas gimė 1785 m. sausio 20 d. Leipcige. Tragiškai mirė 1822 m. kovo 26 d. Pakruojo rajono, Gedučių dvare. Palaidotas dvaro laidojimo rūsyje. Vėliau mokslininko palaikai buvo perkelti kitur, bet kapas taip ir liko nežinomas.

1994 m. Lietuvos mokslų akademija ir baronų von Grothussų giminės įsteigė Theodoro Grothusso fondą. Pagal jo nuostatus kasmet turi būti įteikiama stipendija pasižymėjusiam jaunuoliui, studijuojančiam chemijos dalykus, o kas 5 metai – premija ir atminimo medalis mokslininkams, tyrinėjantiems T. Grothusso veiklą ar pasižymėjusiems įamžinant šio mokslininko vardą.

Diana Nausėdienė: duris atvėręs Ukrainos centras – pirmas toks pasaulyje

Birželio 11 d. Vilniuje esančioje Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijoje atidarytas Ukrainos centras.

Ukrainos centro steigimą inicijavo Lietuvos ir Ukrainos pirmosios ponios, siekdamos sukurti ukrainiečių bendruomenei Lietuvoje skirtą atvirą kultūros, švietimo ir bendruomeninių paslaugų erdvę. Centras įkurtas bendromis Lietuvos Respublikos Prezidentūros, Ukrainos ambasados Lietuvoje ir Vytauto Didžiojo universiteto pastangomis.

„Ši erdvė yra nepaprastai svarbi ukrainiečiams, pasitraukusiems į Lietuvą iš karo siaubiamos šalies, – džiaugiuosi, kad idėja tapo realybe. Tai pirmasis pasaulyje tokio pobūdžio centras, kuris ne tik telks ukrainiečių bendruomenę, bet ir rūpinsis jos poreikiais. Tikiu, kad jame sau erdvę ras

ukrainiečių šeimos, meno bei kultūros atstovai, susiburs ir įvairias socialines paslaugas ukrainiečiams galintys suteikti savanoriai“, – sakė Diana Nausėdienė.

Pasak D. Nausėdienės, centras prisidės prie aktyvios akademinės veiklos, intelektualų potencialo telkimo, kultūrinės diplomatijos, Lietuvoje ir tarptautinėje erdvėje pristatant Ukrainą, jos kultūrą ir šalies išskirtinumą, o ateityje padės Ukrainai pasirengti narystei Europos Sąjungoje.

Ukrainos centro atidaryme nuskambėjo Ukrainos pirmosios ponios Olenos Zelenskės sveikinimas. Simbolinę atidarymo juostelę perkirpo Lietuvos pirmoji ponia Diana Nausėdienė, Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Petro Bešta ir universiteto rektorius prof. Juozas Augutis.

Parengta pagal Prezidentūros pranešimą spaudai

Finansinę paramą Ukrainai galima pervesti:

Ukrainos nacionalinis bankas

Banko sąskaita: UA843000010000000047330992708

Gavėjas: National Bank of Ukraine

Gavėjo BIC: NBUAUAUX

IBAN kodas: DE05504000005040040066

Mokėjimo paskirtis: for crediting account 47330992708

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTAS PRIE LRV

Stiprėja Lietuvos ir Rumunijos bendradarbiavimas.....	2
Kauno totoriai ir jų istorinis paveldas.....	2
Ištraukti į darbo rinką padeda ES projektai.....	2

AKTUALIJOS

Vilniaus rotušėje pagerbtas Pranciškus Skorina.....	3
Valdovų rūmuose – iškilmingas karaimų metų minėjimas.....	3
Memorandumu įtvirtintas Vilniaus Didžiosios sinagogos įamžinimas.....	4
Klaipėdoje įsikūrė nauja bendruomenė.....	5
Vilniuje atidengta Moldovos gatvės paaiškinamoji lentelė.....	5
Klaipėdos krašto musulmonų bendruomenė „Iman“.....	6
Vilniuje vyko V Pasaulio litvakų kongresas.....	7

JUOS PRISIMENAME

Dingusi Kalvarijos žydų bendruomenė.....	8
--	---

ŠVIETIMAS

Su visaginiečiais kalbėtasi apie valstybinės lietuvių kalbos mokymąsi.....	12
Tautinių mažumų mokyklų iššūkiai ir galimybės.....	14
Gimnazija šventė Izraelio nepriklausomybės dieną.....	15
Alytaus rusų šeštadieninė mokykla atšventė 20-metį.....	16

KULTŪRA

„Kultūros saitai“ 2021 m. – pažinkime ir susipažinkime.....	19
Filantropo paminėjimui ir ukrainiečių paramai.....	22
Paroda „Simono Karczmaro štetlo šviesa“.....	22
Išvyka į Skapiškio ukrainistikos muziejų.....	23
Klubo „Draugystė“ koncertas.....	23
Puoselėti savo kultūrą skatina lietuvių domėjimasis Ukraina.....	23
Stiprias bendruomenės kuria kultūrinis tapatumas.....	25
Nauja Liudos Bargailienės knyga „Tu visada su manimi...“.....	25
Nuskambėjo latviškai lietuviška banga.....	26
Paskelbti konkurso „Tradicijų paveldėtojai“ laureatai.....	26
Uzbekų kultūros dienos Lietuvoje – „Rytų žvaigždė“.....	26

BENDRUOMENĖS IR LIETUVA

Lenkų kultūros salelė Lietuvos viduryje.....	27
--	----

Stiprėja Lietuvos ir Rumunijos bendradarbiavimas

Gegužės 20 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir Rumunijos Vyriausybės tarptautinių santykių departamento valstybės sekretorė Enikő Laczikó Katalin pasirašė susitarimo memorandumą dėl bendradarbiavimo tarp jų vadovaujamų institucijų. Memorandumu siekiama stiprinti ir plėtoti bendradarbiavimą politikos, susijusios su tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių apsauga ir skatinimu, srityje. Taip pat keistis informacija ir patirtimi, susijusia su tautinėms mažumoms priklausančių

Memorandumą pasirašo dr. Vida Montvydaitė (dešinėje) ir Enikő Laczikó Katalin.

asmenų teisių apsauga.

Bendradarbiavimas susitarimo

pagrindu tęsis trejus metus ir vėliau galės būti pratęstas. TMD inf.

Kauno totoriai ir jų istorinis paveldas

Montvydaitė, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Motiejus Jakubauskas, doc. dr. Jonas Ridzvanavičius, doc. dr. Jūratė Čirūnaitė, karo istorikas Arvydas Pociūnas, doc. dr.

Jonas Jonušas, prof. dr. Asija Kovtun, K. Z. Šafranavičius.

Kaune vykusios diskusijos dalyviai.

Balandžio 7 d. Kaune vyko diskusija „Kauno totoriai ir jų istorinis paveldas: vakar ir šiandien“. Renginyje pranešimus skaitė Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida

Renginio metu buvo eksponuojama fotografijų paroda „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“, pristatytos knygos: „Lietuvos totoriai“, „Lietuvos totorių vardynas iki

pavardžių susidarymo XVI–XVII Amžius“, „Lietuvos totorių prarasti ir nykstantys objektai“, „Totoriai Lietuvoje. 1918–2019“, „Lithuanian tatars in history and culture“, „Lietuvos totorių istorija“, laikraštis „Lietuvos totoriai“. TMD inf.

Įsitraukti į darbo rinką padeda ES projektai

Tautinių mažumų departamentas kartu su partneriais VŠĮ „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“ ir VŠĮ Tautinių bendrijų namai, baigia įgyvendinti Europos Sąjungos (ES) lėšomis finansuojamą projektą „Tautinių mažumų atstovų įsitraukimas į darbo rinką“.

Projekto metu parengta tautinių mažumų atstovų įsivertinimo darbo rinkoje stebėsenos metodika.

Paraleliai vyko ir kitos projekto veiklos – mokymai, žiniasklaidos stebėsenos, „Gyvųjų bibliotekų“ susitikimai.

Seminarai „Pilietiškumas ir tautinės bendruomenės Lietuvoje: suderinimo veiksniai“ buvo surengti penkiose tautinių mažumų sąlyginai tankiai gyvenamose savivaldybėse – Vilniuje ir Vilniaus, Šalčininkų, Trakų rajonuose bei Visagino savivaldybėje.

Susidomėjimo sulaukė projekto metu taikytas „gyvosios bibliotekos“ metodas. Tai – neformalaus ugdymo metodas, skatinantis tarpusavio supratimą, toleranciją ir pagarbą žmogaus teisėms. Gyvoji biblioteka sudaryta iš Gyvųjų knygų, bibliotekininkų ir skaitytojų. Gyvosios knygos – tai

žmonės iš pažeidžiamų socialinių grupių, visuomenėje patiriantys diskriminaciją ar išankstines nuostatas. Gyvosios knygos turi daug ką pasakyti besidomintiems atskirti ar diskriminaciją patiriančių žmonių gyvenimu ar norintiems iš pirmų lūpų išgirsti atsakymus į jiems rūpimus klausimus.

Pagrindinis projekto tikslas buvo skatinti tautinių mažumų atstovų integraciją į darbo rinką ir į visuomenę. Įgyvendinant projektą apmokyta daugiau nei 800 nevyriausybinių, viešojo sektoriaus darbuotojų, darbdavių ir visuomenės atstovų.

TMD inf.

Vilniaus rotušėje pagerbtas Pranciškus Skorina

Gegužės 10 d. Vilniaus rotušėje įvyko iškilmės, skirtos Pranciškaus Skorinos metams ir jo įkurtoje spaustuvėje – pirmojoje Rytų Europoje – prieš 500 metų išspausdintai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pirmajai knygai „Mažoji kelionių knygelė“. Pranciškus Skorina yra svarbus baltarusių tautos ir jos diasporos istorinei savimonei, nacionalinei kultūrai, LDK kultūrai, tarpkultūriniais Lietuvos ryšiams, Lietuvos valstybingumo raidai.

Minėjimą, skirtą Pranciškaus Skorinos metams, organizavo Tautinių mažumų departamentas ir Vilniaus miesto baltarusių klubas „Siabryna“.

Renginio dalyvius sveikino kultūros viceministras Albinas Vilčinskas, Seimo narys Stasys Tumėnas, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, Prahos universiteto Baltistikos centro filologijos doc. habil. dr. Ilja Lemeškinas.

„Ši sukaktis yra gera proga pakalbėti apie baltarusių bendruomenės veiklą ir indėlį į daugiakultūrę Lietuvos visuomenę. Baltarusių bendruomenė yra trečia pagal dydį

Departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė apdovanojimą įteikia baltarusių klubo „Siabryna“ vadovui Valentinui Stechui.

bendruomenė Lietuvoje, 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, šalyje tuo metu gyveno 36 227 baltarusių tautybės žmonės. Tai sudarė 1,2 proc. visų Lietuvos gyventojų.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, aktyvi baltarusių bendruomenė susibūrė į visuomenines organizacijas. Pirmąją baltarusių visuomeninę organizaciją Lietuvoje tapo Baltarusių liaudies kūrybos mylėtojų klubas „Siabryna“, įsikūręs 1988 metais. Klubas ir šiandien puoselėja baltarusių

tautos tradicijas ir papročius, liaudies kūrybą ir gimtąją kalbą. Šiuo metu Lietuvoje veikia daugiau kaip 20 baltarusių nevyriausybinų organizacijų, kurios rūpinasi baltarusių tautinės savimonės ugdymu, tautinės kultūros puoselėjimu ir sklaida“, – kalbėjo dr. Vida Montvydaitė.

Renginio metu departamento direktorė įteikė apdovanojimus asmenims, labiausiai prisidėjusiems prie baltarusių kultūros puoselėjimo ir sklaidos Lietuvoje.

TMD inf.

Valdovų rūmuose – iškilmingas karaimų metų minėjimas

Šiomet sukanka 625-eri metai, kai karaimai, Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Vytauto pakviesti, įsikūrė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Seimas, įvertindamas tai, kad Lietuvos karaimų bendruomenė yra Lietuvos, jos istorijos ir kultūros dalis, ir siekdamas pažymėti Lietuvos karaimų istorijos ir kultūros 625 metų jubiliejų, 2022 metus paskelbė Lietuvos karaimų metais.

Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkę Kariną Firkavičiūtę sveikina praėjusiais metais minėtų Lietuvos totorių metų renginių koordinatorių Motiejus Jakubauskas.

Nuotr. iš TMD archyvo

J Valdovų rūmuose vykusį Lietuvos karaimų metų iškilmingą minėjimą atvyko Seimo ir Vyriausybės atstovai.

Gegužės 20 d. Valdovų rūmuose įvyko iškilmingas Lietuvos karaimų metų minėjimas. Renginyje dalyvavo Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen, Seimo kultūros komiteto pirmininkas Vytautas Juozapaitis, premjerė Ingrida Šimonytė, kultūros viceministras Albinas Vilčinskas, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė ir kiti.

„Karaimai, tarnaudami Lietuvos didiesiems kunigaikščiams, atliko įvairias valstybei ir šiai žemei svarbias funkcijas – buvo pilių ir valdovų sargybiniai, dirbo vertėjais, didikų dvaruose žinomi keli garsūs karaimai daktarai, – per iškilmes kalbėjo Lietuvos karaimų kultūros bendrijos

pirmininkė Karina Firkavičiūtė. – XX amžiuje nemažai karaimų tapo mokslininkais, tiurkologais, Vilniaus universitete pradėjo orientalistikos studijas, o Lietuvai atgavus nepriklausomybę karaimai aktyviai prisideda vystant, statant, auginant ir kuriant modernią Lietuvą.“

„Lietuvos karaimai jau 625-erius metus yra sudėtinė Lietuvos dalis, suteikianti jai unikalų atspalvį. Lietuvos karaimų istorija – svarbus taikaus ir praturtinančio sambūvio daugiakultūroje visuomenėje liudijimas. Karaimai puoselėja per tūkstantmečius susiklosčiusią savo kultūrą, kartu gebėdami taikiai ir pagarbiai sugyventi su visais kitais. Labai džiaugiuosi,

kad nepriklausomybės atkūrimas reikšmingai prisidėjo ir prie karaimų tautinio atgimimo. Susitelkusi bendruomenė, sėdamasi stiprybės iš savo unikalaus kultūrinio paveldo, kartu drąsiai žengė į europietišką Lietuvą“, – sakė premjerė.

Ministrė Pirmininkė atkreipė dėmesį, kad kitąmet Lietuva minės 700-ąsias Gedimino laiško, kuriais į kraštą kvieisti įvairių tikėjimų amatininkai, prekeiviai ir riteriai, metines, šiuo kvietimu užtikrinant jiems palankias veiklos sąlygas ir tikėjimo išpažinimo laisvę.

„Šie laiško yra simbolinis atskaitos taškas, tarsi daugiatautės ir kultūriškai įvairios valstybės pradžia. Todėl esu tikra, kad nei šiemet minimi karaimų, nei kitų tautinių bendrijų metai iš tikrųjų Lietuvoje niekada nesibaigs, nes ir toliau liksime atvira, daugiatautė valstybė, kurioje gyvenančios tautos petys petin ją kurs ir puoselės“, – kalbėjo premjerė.

Karaimai – tiurkų kilmės tauta, išpažįstanti karaimų tikėjimą, kurio pagrindą sudaro Senasis Testamentas. Statistikos departamento duomenimis, 2022 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 196 karaimų tautybės asmenys. Nors etniniai tiurkų kilmės karaimai dar gyvena Lenkijoje, Ukrainoje ir Rusijoje, Lietuva laikoma vienintele vieta, kur į UNESCO nykstančių kalbų sąvadą įtraukta karaimų kalba tebevartojama gyvai.

Parengta pagal TMD ir LRV pranešimus

Memorandumu įtvirtintas Vilniaus Didžiosios sinagogos įamžinimas

Iki 2026-ųjų vidurio sostinėje bus sutvarkyta unikali žydų (litvakų) sakralinė vieta – Vilniaus Didžioji sinagoga. Toks įsipareigojimas įtvirtintas Vilniaus miesto savivaldybės, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės ir Geros valios fondo gegužės 26 d. pasirašytame sinagogos įamžinimo memorandume.

Sinagogos ir jos komplekso teritorijoje turėtų būti suformuotas Vilniaus Didžiosios sinagogos memorialinis skveras, kuriame atsiras ir Žydų bendruomenės centras, pasakosiantis apie Didžiąją sinagogą ir plačiąjai visuomenei.

„Daugelis vilniečių žino, kodėl Vilnius vadintas Šiaurės Jeruzale.

Žydų dvasingumo ir mokslo istoriją šiandien mena išblukę hebrajiški užrašai ant buvusio Vilniaus geto pastatų, atminimo lentos ir paminklai. Sutarėme, kaip sovietų sunaikintos Didžiosios sinagogos vietoje sukursime naują traukos centrą lietuviams ir užsieniečiams“, – sakė Vilniaus meras Remigijus Šimašius.

Vilniaus Didžiosios sinagogos vietos archeologiniai tyrinėjimai pradėti 2011-aisiais. Atlikdami kasinėjimus, archeologai aptiko itin svarbias sakyklos (bimos) dalis – dviejų kolonų pagrindus, dviejų mikvių (ritualinių baseinų) vietas, didžiulę išorinę galinę Didžiosios sinagogos sieną, dalį Sinagogos grindų. Taip pat aptikti ant sienų šalia bimos anksčiau buvę iškalti užrašai su nuorodomis į Senąjį Testamentą – viename minimi žmonės ir cituojama Pradžios knyga, kitame – eilės iš religinių giesmių.

Tiksli Vilniaus Didžiosios sinagogos pastatymo data nėra žinoma. Istorikai mano, kad ji buvo pastatyta po 1633 metų Vladislavui IV Vazai suteikus žydams privilegiją įkurti kvartalą Vilniuje. Sinagogos architektas nėra žinomas.

Vilniaus Didžioji sinagoga buvo viena didžiausių žydų religinių institucijų Rytų Europoje. Ji garsėjo kaip svarbus žydų dvasinis ir švietimo centras, suteikęs Vilniui Šiaurės Jeruzalės

Sinagogos įamžinimo memorandumą pasirašė (iš kairės) Geros valios fondo pirmininkai Andrew Baker ir Faina Kukliansky, Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius.

vardą. Sinagoga buvo 25 m ilgio, 22,3 m pločio ir 12,1 m aukščio. Dar 2 metrus buvo įleista į žemę. Teigiama, kad šie žydų maldos namai savo dydžiu ir puošnumu pranoko visas Abiejų Tautų Respublikoje pastatytas sinagogas. Kai kurie istorijos šaltiniai teigia, kad joje tilpdavo iki 5000 žmonių.

Per Antrąją pasaulinę karą Didžioji sinagoga ir kiti komplekso pastatai stipriai apgriauti. 1955–1957 m. pastatų liekanos sulygintos su žeme. 1964 m. Didžiosios sinagogos vietoje buvo pastatytas vaikų lopšelis-darželis.

Vilniaus miesto savivaldybės inf.

Klaipėdoje įsikūrė nauja bendruomenė

Įvairiakultūrę Klaipėdos tautinę bendruomenę papildė dar viena narė, neseniai įsikūrusi, vokiečių kultūros asociacija – Deutscher Kultur Verein Memel. Jos pirmininkas Heiko Roland Kressin, lydimas valdybos nario Stefan

Richard Elbert, pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Tautinių kultūrų centru. Pirmininko teigimu, nauja asociacija jungia per 40 narių. Tarp bendruomenės narių yra ir nesenai į Lietuvą, Klaipėdos kraštą persikėlusiu

ir per 20 metų čia gyvenančių vokiečių tautybės žmonių. Bendruomenės tiksluose – vokiečių tautos kultūros, istorijos ir tradicijų puoselėjimas bei populiarinimas, tradicinių švenčių ir datų paminėjimas.

TKC inf.

Vilniuje atidengta Moldovos gatvės paaiškinamoji lentelė

Gegužės 31 d. Vilniuje, Kalnėnų mikrorajone vyko Moldovos gatvės paaiškinamosios lentelės atidengimas. Renginyje skirtas istoriniam įvykiui, kai 1990 m. gegužės 31 d. Moldovos Aukščiausioji Taryba pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymą, atminti ir pažymėti 30 metų diplomatinių santykių užmezgimo tarp Moldovos ir Lietuvos Respublikų sukaktį.

Renginyje dalyvavo Moldovos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Sergiu Mihov, Rumunijos ambasados

Lietuvoje atstovas Dorut Lucan, Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Daumantas Todešas, Lietuvos užsienio reikalų ministerijos atstovė Rasa Tirilytė-Zelenina, Moldovos Respublikos garbės konsulas vakarų

Lietuvai Valdemaras Razumas, bendrijos Dačija garbės pirmininkė Lika Žalakevičienė, žurnalistas, dėstytojas, vertėjas Ipolitas Lėka, bendrijos Dačija nariai.

TMD inf.

Klaipėdos krašto musulmonų bendruomenė „Iman“

Karolina Baltmiškė

Balandžio pradžioje įvykusiame Klaipėdos miesto mero Vytauto Grubliausko susitikime su tautinių mažumų atstovais musulmonai vėl pareiškė savo norą realizuoti daugiau kaip dešimtmetį puoselėjamą idėją – uostamiestyje statyti mečetę. Kaip pabrėžė meras, kadangi musulmonų religija yra oficiali, ji negali būti ignoruojama ir turi turėti tokias pat teises kaip ir stačiatikių, liuteronų ir kitos oficialiai Lietuvoje registruotos religijos.

Gyvenime atsitiktinumą nebūna

„Gimiau ir augau Baškirijoje. Tarybiniais metais nebuvo priimta išpažinti religiją ar kalbėti apie savo įsitikinimus. Didelė dalis to meto žmonių mūsų kraštuose buvo netikintys. Netikintys buvo ir mano tėvai. Taigi augau šeimoje, kurioje nebuvo meldžiamasi, nebuvo atliekamos apeigos ar prisilaikoma musulmonams svarbių taisyklių – vaikystę prisimena Klaipėdos krašto musulmonų bendruomenės „Iman“ vadovas Šamilis Gumerovas. – Nors kai buvau mažas, mano gyvenime buvo religija – mano močiutė buvo giliai tikinti. Ji gyveno laikydamasi visų kanonų, skaitė arabų kalba Koraną. O senelis, nors iš močiutės religingumo ir nesišaipė, bet pats nebuvo tikintis. Vėliau sužinojau, kad mano prosenelis – močiutės tėvas buvo šventikas – mula.“

Tačiau močiutės iškiepytas tikėjimas ilgą laiką laukė savo eilės. Paviliotas vaikystės svajonės būti jūreiviu, Šamilis išvyko iš savo gimtosios Baškirijos į Rygą, kur baigė jūreivystės mokslus ir tapęs laivavedžiu 1982

metais buvo paskirtas dirbti į Klaipėdą. „Apie 15 metų ėjau į jūrą, – sako pašnekovas. – Vėliau dirbau krante, laivų agentavimo srityje.“

Gyvendamas Klaipėdoje Šamilis vedė. Jo žmona lietuvė. Tiksliau – žmonos tėvas lietuvis, o mama – rusė. Santuokoje užaugino dvi dukras. Nei krikščionei žmonai, nei jam ilgus metus nebuvo poreikio maldai.

Tačiau Klaipėdos krašto musulmonų bendruomenės steigimas Šamiliui Gumerovui tapo sugrįžimo prie močiutės iškiepytos pasaulėjautos pradžia.

„Klaipėdoje gyvename nemažai musulmoniškų kraštų žmonių, bet mes, skirtingai nuo kitų tikėjimų, neturėjome galimybės kartu pasimelsti. Natūraliai jiems atsirado būtinybė susirinkti, pasistatyti savo mečetę. 2009 metų spalio mėnesį susirinkę Klaipėdoje gyvenantys etniniai musulmonai nusprendėme įsteigti musulmonų bendruomenę. 2010 metų kovo mėnesį bendruomenė buvo įregistruota. Aš buvau išrinktas šios bendrijos pirmininku. Ir tada, kai tapau pirmininku, manyje tarsi prabudo dešimtmečius širdyje saugotas močiutės perduotas tikėjimas. Pagaliau juk ir bendruomenė buvo įsteigta tam, kad kartu galėtume pagarbinti Dievą. Manyje vis labiau stiprėjo noras tapti tikru musulmonu. Išsiaiškinau, jei šeimoje yra šventikas, kažkas iš šeimos narių gali tapti tos veiklos perėmėju. Aš galėjau tapti tokiu perėmėju. Tad, pradėjęs vadovauti musulmonų bendruomenei, nuvykau į Kazanę, kur senos islamo tradicijos, ir ten lankiau kursus, o 2017 m. neakivaizdžiai baigė Kazanės islamo institutą, kur studijavau islamo teologiją. Dabar suprantu, kad mano kelias – Aukščiausiojo valia, – sako pašnekovas ir priduria. – Tikintis žmogus meldžiasi ne todėl,

Klaipėdos krašto musulmonų bendruomenės „Iman“ pirmininkas Šamilis Gumerovas.

kad jis bijo Dievo. Savo maldomis Žmogus parodo Dievui, kad jis Jį myli ir yra pasirengęs eiti ten, kur Jis veda, gyventi pagal Jo žodį.“

Galimybės augina poreikį

Kaip teigia pašnekovas, į pirmuosius bendruomenės susirinkimus ateidavo vos 5–7 žmonės. Vėliau į Klaipėdą pradėjo atvykti studentai iš musulmoniškų šalių – Bangladešo, Indijos, Turkijos. Musulmoniškose tradicijose užaugusiam jaunimui bendra malda buvo labai reikalinga. Jie pradėjo lankytis Klaipėdos krašto musulmonų susirinkimuose. „Iš pradžių ne kartą teko keisti susirinkimų vietas. Ir viešbučiuose, ir įvairiose įstaigose nuomodavome patalpas. Dabar jau turime pastovią susirinkimų vietą, – pasidžiaugia Šamilis. – Į pastarąją Ramadan Bairan šventę susirinko apie 90 žmonių.“

Vienas pirmųjų bendruomenės rūpesčių – musulmonų kapinių įsteigimas. Musulmonų laidojimo apeigos

skiriasi nuo katalikų, pravoslavų, liuteronų. Pagal tradicijas miręs musulmonų tikėjamą išpažįstantis žmogus turi būti laidojamas tą pačią dieną, iki saulėlydžio. Tačiau šiais laikais šio reikalavimo laikomasi ne visada. Mirusysis laidojamas ne karste, o įsuktas į drobę. Kape jis paguldomas ant šono – veidu į Meką. Ant musulmonų kapų nėra statomi dideli paminklai.

2011 metais Klaipėdos krašto musulmonių bendruomenė kreipėsi į miesto savivaldybę, prašydama skirti sklypą kapinėms. Tuo laiku Klaipėdos musulmonų bendruomenei priklausė 200 šeimų – totoriai, baškirai, čečėnai, azerbaidžaniečiai. Iš jų praktikuojančių – apie 150 žmonių. Kaip pabrėžė bendruomenės pirmininkas, tai buvo ne pirmasis prašymas, tačiau teigiamo sprendimo vis nepavykdavo sulaukti. Galiausiai buvo nuspręsta patenkinti bendruomenės prašymą ir musulmonų kapinėms skirti sklypą Lėbartų kapinėse.

Kitas rūpestis – mečetės statyba. Dar 2009 metais islamą išpažįstantys klaipėdiečiai kreipėsi į miesto savivaldybę, prašydami skirti sklypą mečetės statybai. Tuometinis meras Rimantas Taraškevičius jų sumanymą palaikė, tik paaiškino, kad neverta tikėtis greitų rezultatų, nes iki statybos pradžios dar reikia surasti tinkamą sklypą, parengti teritorijos planavimo dokumentus, detalų planą, atlikti kitas įstatymų numatytas procedūras.

Kol kas dar vienais maldos namais,

kurie reikalingi išpažįstantiems islamą, uostamiestis negali pasigirti. Iki šiol nesurastas mečetei reikalingas sklypas, neaiškus ir statybos finansavimas, bet kol kas, kaip teigia, Šamilis Gumerovas, praktikuojantiems islamą pakanka turimų patalpų Tilžės gatvėje.

Laikosi tikėjimo kanonų

Pašnekovas neslepia – išpažįstant islamą svarbu griežtai laikytis visų šio tikėjimo kanonų. „Net mažytis nukrypimas veda į išsiderinimą, viena, kita silpnumo akimirka, ir pajunti, kaip tolsti nuo tikėjimo. Stengiuosi laikytis taisyklės melstis penkis kartus per dieną. Žinoma, tai pasiekti pavyko ne iškart, bet dabar tai tapo mano gyvenimo būtinybe. Neturint tikro tikėjimo, visi tie ritualai slegia ir apsunkina gyvenimą, tada pradėsi galvoti, kad viso to nereikia. Jeigu du kartus praleidi penktadienio pamaldas, jau esi veidmainis. Tikiu ir pasaulio pabaiga, ir paskutiniojo teismo diena. Man net lengviau gyventi, kai ėmiau laikytis visų reikalavimų“, – pasakoja Šamilis Gumerovas.

Išpažįstantys islamą griežtai laikosi ir maitinimosi taisyklių. Iš pradžių gauti halala maisto nebuvo paprasta, bet atsiradus poreikiui, netruko atsirasti ir pasiūla. Halala maisto jau galima nusipirkti parduotuvėse, juo pradėjo prekiauti ir patys tikintieji.

Žmona į musulmonų tikėjimą neperejo, bet tai nekliudo jų santykiams. „Jau anksčiau buvau pastebėjęs, kad ji

tolerantiškai žiūri į mano musulmoniską prigimtį. Kai pasakiau, kad įsteigėme musulmonų bendruomenę ir įstojau į musulmonų institutą, žmona mane suprato. Būdama krikščionė ji yra šventraščio žmogus. Vienas islamo postulatų yra tikėjimas pranašais. O jie yra ir Jėzus, ir Musa, ir Mahometas, kartu tikime ir šventraščiais, kuriuos turi visos religijos – Tora, Biblija, Evangelija. Mano žmona, būdama krikščionė, yra žmogus, tikintis šventraščiu. Todėl man leidžiama būti santuokoje. Žinoma, kai einame į musulmonų renginius, ji užsiriša skara, kaip reikalauja musulmonų tradicijos“, – pasakoja pašnekovas.

Šamilis Gumerovas yra įsteigęs savo paramos ir labdaros fondą „Gumer“. „Mes padedame našlaičiams vaikams, senyvo amžiaus žmonėms, kuriems reikia pagalbos, prisidedame prie religinių ir tautinių mažumų ugdymo, – fondą pristato jo steigėjas. – Parėmėme VŠĮ „Veik fondas“ iniciatyvą, prisidėjome prie „veikmobilio“ išigijimo, kurio pagalba vargstantys žmonės ir šeimos gaus šimtus siuntinių su drabužiais. Praėjusiais metais, kurie buvo paskelbti Lietuvos totorių metais, surengėme Vilniaus universiteto studentų ir dėstytojų nuotolinę filmo apie totorius peržiūrą, pasikalbėjome apie musulmonių papročius.“ Praėjusiais metais Klaipėdoje buvo pristatytas ir Šamilio Gumerovo režisuotas filmas „Totoriai ir islamas Lietuvoje ir Klaipėdoje“.

Vilniuje vyko V Pasaulio litvakų kongresas

Gegužės 23–26 d. Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė pakvietė sugrįžti į Vilnių po pasaulį išsibarsčiusius litvakus, aplankyti protėvių gimtinę ir dalyvauti V Pasauliniame litvakų kongrese. Viena svarbiausių kongreso dalių – konferencija Seime.

Renginys prasidėjo Lietuvos žydų (litvakų) parodos „XXI amžiaus li-

tvakų kultūros metraštis“ atidarymu Seime.

Vėliau Konstitucijos salėje vykusioje konferencijoje kongreso dalyvius pasveikino Pasaulio litvakų kongreso globėja, Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

Lietuvos žydų bendruomenės 30 metų istoriją, problemas ir iššūkius apžvelgė Lietuvos žydų (litvakų)

bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

Kongreso dalyviai nagrinėjo restitucijos ieškinių ir susijusių problemų sprendimo per pastaruosius dvidešimt penkerius metus rezultatus ir problemas, prisiminė Vilniaus – Lietuvos Jeruzalės istoriją, aptarė švietimo pasiekimus ir iššūkius ir kitus aktualius klausimus. **TNB inf.**

Dingusi Kalvarijos žydų bendruomenė

Raimonda Sutkaitienė

Po visą pasaulį išsibarsčiusios žydų tautos atstovai Lietuvoje minimi dar Gediminovietoj, ir Vytauto laikais. Kalvarijoje žydai pradėjo kurtis XVIII a. pirmojoje pusėje. Žydų bendruomenė aktyviai veikė įvairiose srityse. Ji augino Kalvarijos miestą, jo ekonomiką, kultūrą.

Įsikūrimas ir gyvenimas

„Aš gerai prisimenu, kad mano gimtojoje Kalvarijoje kone visos parduotuvės priklausė žydams, pramonės dirbtuvėlės – žydams, abu miestelio gydytojai buvo žydai, advokatas irgi žydas“, – taip apie gausią žydų bendruomenę prieš Antrąjį pasaulinį karą kalbėjo rašytojas Jokūbas Josadė.

Žydų bendruomenė Lietuvoje pradėjo formuotis dar Vytauto laikais. 1388 m. Vytautas Didysis Bresto (Baltarusija) žydams suteikė privilegiją kurtis Lietuvoje.

2020 m. projekto „Dingusi bendruomenė“ vykdytojai teigė, kad apie žydus Kalvarijoje rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą užsiminta XVIII a. pirmojoje pusėje, kai 1713 m. rugpjūčio 30 d. karalius Augustas II suteikė privilegiją Kalvarijos žydams. Tų pačių metų lapkričio 25 d. seniūnijos valdytoja A. Valavičienė pasirašė miesto steigimo aktą, o 1720 m. rugsėjo 5 d. Mykolas Kaributas Servacas Višnioveckis šį aktą patvirtino. Remiantis juo, karalius Stanislovas Augustas 1791 m. gruodžio 27 d. Kalvarijai suteikė miesto privilegiją, patvirtino herbą. Kalvarija, kaip valdovo miestas, turėjo savivaldą – magistratą, teisną žydų kahalą – žydų savivaldos instituciją, kuri administravo bendruomenės ir valstybės mokesčių rinkimą, atstovavo bendruomenei krikščioniškame pasaulyje. Ši privi-

Kalvarijos sinagogų kompleksas. Talmudo mokykla – rabino namas.

legija, be kitų veiklų ir leidimų, leido žydams statyti skerdyklas ir mėsos parduotuves. Žydiškoje kultūroje tai itin svarbu, kadangi tikima, kad maistas suteikia dvasios stiprybės, todėl maitintis reikia teisingai, maisto ruošimas prilyginamas šventai apeigai, jis turi būti itin švarus – „košerinis“.

1765 m. revizijos duomenimis, Kalvarijoje gyveno 1003 žydai, turėję 160 namų. 1766 m. duomenimis, miestelyje buvo 176 žydų ir 126 krikščionių namai. 1789 m. duomenimis, Kalvarijoje iš 1949 gyventojų 1055 buvo žydai, todėl XVIII a. pabaigoje miestas dažnai vadinamas „Žydų Kalvarija“.

Kalvarijos žydams buvo suteiktos tokios pat teisės, kaip ir kitiems tuo metu gyvenusiems žydams karališkuose LDK miestuose. Jie galėjo užsiimti prekyba, įvairiais verslais ir amatais, turėti nuosavybę, įsirengti maldos namus bei kapines. Tačiau maldos namai – sinagogos, neturėjo būti aukštesnės už krikščioniškas bažnyčias.

Po III Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m. Kalvarija atiteko Prūsijai. Nauja valdžia ėmėsi pertvar-

kų, kurios pirmiausia palietė žydus. Kadangi nebuvo kur varyti žydų, jie visi pasiliko gyventi Kalvarijoje, nors jų teisės buvo apribotos. Iš kaimų žydai turėjo persikelti į miestą, o mieste apribota žydų savivalda: jie negalėjo būti renkami į Magistratą, o kahale rabinas galėjo spręsti tik su tikyba susijusius ginčus, kiti teisiniai klausimai buvo sprendžiami teisės komisijoje. Iki tol žydai pavardžių neturėjo, prie vardo būdavo pridedamas tėvo vardas. Prūsų valdžia įvedė reikalavimą turėti ir pavardes. Iš šio laikotarpio ir kilo pagrindinės žydų pavardės, kaip Goldbergai, Blumenšteina, Rozentaliai ir pan. Taip pat žydams buvo pasunkinta ir mokesčių našta: padvigubintas „pagalvės“, verslo ir kiti administraciniai mokesčiai. Be to, jiems negalima buvo turėti samdomų darbininkų, verstis išnešiojamąja prekyba. Visas verslo pozicijas tuo metu užėmė vokiečiai.

1807 m. pagal Tilžės taikos sutartį Kalvarija pateko į Varšuvos kunigaikštystės sudėtį ir toliau išliko apskrities centru. Negausūs to meto archyviniai duomenys rodo, kad Kalvarija yra mažas miestas, miške

prie Šešupės, kuriame gyvena 120 krikščionių šeimų ir 300 žydų šeimų, besiverčiančių prekyba. 1808 m. įrašas tvirtina, kad Kalvarija – valstybinis pavieto (apskrities) miestas prie Šešupės, labai platus, statytas padrikai, turi 2750 gyventojų, daugiausiai nusikursių žydų.

1815 m. po Vienos kongreso Varšuvos kunigaikštystė, taigi ir Kalvarija, atiteko Rusijai ir išbuvo jos valdžioje lygiai 100 metų. Būdamą Rusijos imperijos valdžioje, Kalvarija sparčiai augo. Tam didelės įtakos turėjo 1820–1829 m. nutiestas plentas Peterburgas–Varšuva, ejęs ir per Kalvarijos miestą. Čia buvo pastatytas arklių pašto keitimo pastatų kompleksas (architektas V. Ritselis), išlikęs iki mūsų dienų.

XIX a. Kalvarija buvo klestintis miestas, kuriame didelį vaidmenį vaidino žydai. Jie užsiėmė ne tik prekyba, bet ir gamyba: turėjo batų ir drabužių dirbtuves, kirpyklas, malūną. Žydų tautybės verslininkai ypač saugojo savo gerą vardą – kokybė ir duotas žodis jiems buvo garbės reikalas. 1840 m. mieste įsteigtas gėrimų fabrikas, kuriame gamino likerį ir romą, 1841 m. įkurta amatų mokykla, taip pat veikė lenkiškos, žydiškos, vokiškos pradinės mokyklos. Žydai pasistatė ilgąjį krautuvių pastatą, vadintą „kromais“, antrą mūrinę eklektinę žydų sinagogą ir Talmudo mokyklos-rabino namą, kurie, kartu su XVIII a. pabaigoje

statyta barokine vasarine sinagoga, suformavo, iki mūsų dienų išlikusį, trijų pastatų sinagogų kompleksą.

1850 m. archyvuiniuose dokumentuose rašoma, kad Kalvarija stovi pelkėtoje vietoje, mieste yra 533 namai, 8048 gyventojai, iš jų 6468 žydai.

Kalvarijos žydai buvo ir geri fotografai. Pirmąją fotografijos atelę XIX a. pabaigoje įkūrė Abelis Zilberšteinas. Seniausia žinoma šio fotografo Kalvarijoje 1899 m. daryta mažos mergaitės fotografija yra Vilniuje. Už savo fotografijas jis 1909 m. Milane gavo „aukso medalį su karūna“, kuri buvo vaizduojama bendroje jo fotografijų vinjetėje „Suvalkija–Kalvarija“. Šiek tiek vėliau kitą fotografijos atelę Kalvarijoje įsteigė Manuelis Vigdorovičius. Jo atelę taip pat turėjo specialią vinjetę.

Tarpukario laikotarpis

Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje didžiąją dalį pastatų, kurių dauguma buvo mediniai, vokiečiai sudegino. Po karo į miestą grįžo daug pabėgusių miesto gyventojų. Miestas pradėjo tvarkytis, atstatyti per karą sugriautus namus, statyti naujus. Iki Antrojo pasaulinio karo žydai sudarė tik 25–30 proc. visų gyventojų. Tarpukariu žydai Kalvarijoje užsiėmė prekyba, amatais, buvo renkami į miesto tarybą. 1924 m. iš 18 Kalvarijos tarybos narių 6 buvo žydai. Kalvarijos žydų

bendruomenė aktyviai dalyvavo miesto gyvenime. 1932 m. minima, kad medelių sodinimo šventėje dalyvavo 5 grupės: žydų progimnazija, žydų pradžios mokykla, žydų skautai, draugija „Berit Trumpeldor“, žydų bendruomenė. Mieste 1930 m. buvo dvi futbolo komandos „Makabi“, o 1939 m. Kalvarijos futbolo komandoje „Orija“ žaidė 4 žydai.

Žydų bendruomenė garsėjo verslumu. Kalvarijos krašte ne viena šeima vertėsi žemės ūkiu, jo produkcijos prekyba, žemės ūkio mašinų prekyba ir remontu, geležies ir jos dirbinių bei kitų gaminių prekyba, veikė O. Rubinšteino arbatinė.

Turtingiausias miesto verslininkas buvo laikomas Iseras Romanovas, pirmasis mieste įsigijęs telefoną. Jam priklausė ir vandens malūnas. Maždaug 1929 m. malūno savininkas įsteigė akcinę bendrovę „Lietuva“, kuriai, be malūno, dar priklausė 10 ha žemės. I. Romanovo malūno miltai buvo gabenami nuosavu 20 arklių „parku“ po visą Lietuvą, supakuoti į nedidelius firminius drobinius maišus eksportuojami į užsienį. Bendrovė buvo vienintelė Lietuvoje, kuri malė žirnius. 1938 m. I. Romanovas pardavė malūną ir žemę „Lietūkio“ bendrovei ir išvyko į Palestiną.

1928 m. Kalvarija jau turėjo elektrą. Prekybininkas Abelis Jakobzonas 48 metams įsigijo licenciją ir Prekybos gatvėje pastatė elektros stotį. Tų pačių metų lapkričio mėnesį jis sudarė sutartį su miesto savivaldybe 20-čiai metų dėl reguliaraus elektros tiekimo miestui. Abelis aktyviai dalyvavo miesto savivaldoje. Suimtas 1941 m. vasario 26 d., įkalintas Marijampolėje; kilus Vokietijos–SSRS karui išsilaisvino, bet vėliau nacių nužudytas.

Tarpukario Kalvarijoje veikė kelios žydų fotoatelės. Seniausia žinoma Manuelio Vigderavičiaus pokarinė fotografija datuojama 1921 m. Mieste nuo 1930 m. veikė ir Isero Mirlino fotoatelė. Išlikę nemažai šio fotografo darbų, iš kurių galima pažinti tarpu-

Kalvarijos sinagogų kompleksas. Vasarinė ir žieminė sinagogos.

Kalvarijos sinagogų kompleksas. Žiemeinė sinagoga.

kario Kalvarijos gyvenimą, išvysti religines procesijas, šeimų ir individualius portretus. Jo darbų galima rasti dažno kalvarijiečio albume. Nuo 1921 m. veikė ir fotografo Z. Rozentalio studija „Naujoji fotografija“.

Holokaustas

1941 m. birželio 22 d. į Lietuvą įsiveržus Hitlerio armijai, Kalvarija, skirtingai nuo kitų pasienio miestų, nukentėjo mažiausiai. Okupavę Lietuvą, vokiečiai pradėjo žydų naikavimo operacijas. Dėl savo geografinės padėties Lietuva pirmoji patyrė nacių „valymo“ operacijų žiaurumus. Operacijoms vykdyti buvo suformuoti sukarinti policijos daliniai. Vyriausiosios reichso saugumo tarnybos viršininkas Reinhardas Heydrichas išleido slaptą direktyvą, pagal kurią pagrindinis operatyvinių dalinių smūgis turėjo tekti komunistams ir žydams, tarnavusiems Sovietų partijai ir vyriausybei. Okupacijos pradžioje buvo pradėtas žydų identifikavimo procesas, vėliau jie suvaryti į getus. Lietuvoje teisinį, žydo apibrėžimą, suformuluotą pirmąkart šalies istorijoje, paskelbė vokiečių kariuomenės vadovybė antrąją karo savaitę.

1941 m. liepos 26–27 d. buvo išleisti įsakai, kuriais buvo suformuota vokiečių civilinė administracija. Kau-

nui, kaip administraciniam centrui, priskirtas miestas su apylinkėmis, apimančiomis 12 000 kv. km. plotą, kuriam priklausė Kauno, Kėdainių, Marijampolės (jai priklausė Kalvarijos miestas), Šakių, Vilkaviškio, Lazdijų apskritys, kuriose gyveno 700 000 žmonių. Liepos pabaigoje buvo pradėti rengti Lietuvos žydų, gyvenančių provincijoje, sunaikinimo planai. 1941 m. vasarą ir rudenį Lietuvos kaimo vietovės tapo totaliniu Europos žydų sunaikinimo bandomuoju lauku. Visuotinė žydų sunaikinimo politika buvo suformuluota vėliau – 1942 m. sausio mėnesį Berlyne.

Kaip rašo Alvydas Totoris, „Kalvarijos miesto atsiradimas ir raida“, 1941 m. liepos 9 d. prie Orijos ežero, Smalininkų kaime, į masinę kapavietę žiauriai nužudyti atgulė apie 100 žydų ir lietuvių, kurie buvo kaltinami dirbę Sovietų valdžiai. Egzekucijai vadovavo SS sturmbannführeris Hansas Joachimas Bohmes (Biomė), Tilžės operatyvinio būrio vadas. Mieste dar likusius apie 1000 žydų rugpjūčio mėnesį suvarė į getą, kuris buvo įkurtas sinagogų komplekse, o rugsejo 1 d. nuvarė į Marijampolę ir sušaudė.

Žydų paveldas Kalvarijoje

Iki šių dienų Kalvarijoje yra išlikę nemažai žydiškų mūrinių pastatų,

tačiau pats vertingiausias ir reikšmingiausias – Kalvarijos sinagogų kompleksas. Tai vienintelis Lietuvoje išlikęs trijų sinagogų kompleksas, menantis 200 metų istoriją. Dviejų sinagogų kompleksai dar yra išlikę Joniškėje ir Kėdainiuose.

Kompleksą sudaro barokinė vasarinė, eklektinė žieminė sinagogos ir Talmudo mokyklos, dar vadinamas rabino namu, pastatas. Kompleksas įkurtas atokiau nuo centrinės miesto dalies, kairiajame Šešupės krante, išdėstytas erdviame sklype, aptvertame tvora. Seniausias ir vienas vertingiausių tokių pastatų Lietuvoje – vasarinė barokinė sinagoga. 1795–1803 m. pastatas sumūrytas iš akmenų ir plytų, išlaikęs pirminę savo formą ir struktūrą. Sienų storis siekia 1,5 m. Pastate išlikusi Toros ritinių laikymo vieta – aron kašetas.

Projekte „Dingusi bendruomenė“ skelbiamas Itshako Rutenbergo 1904 m. pateiktas šios sinagogos apibūdinimas: „Didis akmeninis pastatas, gražus ir išpūdingas ne tik išore, bet ir vidumi (...) Konstrukcija pastatyta iš didelių ir brangių akmenų, o sinagogos sienos dviejų su puse „amaho“ pločio. Viduryje, aplink bimą, stovi keturios storos kolonos, kurių viršūnės remia devynias masyvias arkas. 1809 metais buvo pastatyta Torah arka su paaukuotų medinių liūtų kolonomis išdailintomis pumpurais ir gėlėmis. Nuo 1809 m (Prūsijos valdymo laikų) meistrai ant arkos pritvirtino erelį su viena galva – tai Prūsijos karalystės simbolis. Erelis kabėjo, ant virvės, nutiestos per arką. Per daugelį metų virvė supuvo ir erelis nukrito ant grindinio, bet tuo metu žmonių sinagogoje nebuvo ir erelio niekas atgal neprikabino, nes mes nuo to laiko priklausėme Rusijai. Arka laikosi ant dviejų medinių išsižiojusių su iškištais liežuviais liūtų (...). Visos sinagogos sienos ištapytos dailininkų: liūtai ir elniai, visi laukiniai gyvūnai, avys ir galvijai, daugybė augalų ir krūmų, naminiai ir laukiniai ir įvairių

rūšių paukščiai. Taip pat vienas iš mūsų bendrijos senolių vardu Jakovas, Šlomo sūnus, mokėjo tapyti, todėl ant vienos sinagogos sienos nutapė namą, kiemą ir ant namo vėliavą, ant kurios nupieštos raidės Y.S. Jakovas dosniai aukojo sinagogai, sudėjo ažuolines grindis. O 1829 m. jis padovanojo milžinišką, varinį sietyną, kuris turėjo 60 rankenėlių ir karūną. Ant karūnos buvo ši graviūra: „Atleisk tavo tarno žmogaus Jokūbo nuodėmes“. Sietynas kabojo vidury bimos ant dviejų tvirtų virvių. Kartą virš arkos atšaka, kuri prilaikė siją, ant kurios kabėjo virvės, supuvo ir sietynas nukrito žemyn. Tai atsitiko prieš žmonėms susirenkant melstis. Daugybė sietyno rankenėlių buvo sulaužytos, tačiau visos buvo vėl sutaisytos. Tada jie prikabino ir sutvirtino sietyną iš viršaus, kad šis nenukristų dar kartą.“

I. Kaganas knygoje „Lietuvos žydų miestai“, išleistoje 1865 m., rašo, kad 1795 m. kahalo sklype pradėta mūryti nauja sinagoga ir 1803 m. darbai buvo baigti. Jis mini, kad tame pačiame sklype 1857 m. pagal architekto Leopoldo Salkovskio projektą pastatyta nauja sinagoga, o 1865 m. pastatyta ir mokykla, kurią finansavo Sara Broches.

Kalvarijos žieminė sinagoga pastatyta sklypo vakarinėje dalyje. Tiksliai jos pastatymo data nežinoma. Sprendžiant iš formų, ji galėjo būti

statyta istorizmo laikotarpiu, tarp 1860–1900 m.

2002 m. buvo parengtas žieminės sinagogos restauravimo projektas, pagal kurį čia turėjo įsikurti muzikos mokykla, tačiau pritrūkus lėšų darbai sustojo. Restauravimo metu atkastas rūsys, sutvirtinti pamatai ir įtrūkusios sienos, užtaisyti plyšiai, nuardytos senos perdangos ir stogas, kuris pakeistas nauju.

Talmudo mokykla arba rabino namas – trečiasis Kalvarijos sinagogų komplekso pastatas. Jis stovi sklypo gilumoje, tarp žieminės ir vasarinės sinagogų. Jo pastatymo metai nežinomi, sprendžiant iš pastato architektūros, jis galėjo būti pastatytas istorizmo laikotarpiu tarp 1865–1900 m.

Visas Kalvarijos sinagogų kompleksas yra įtrauktas į Kultūros paveldo vertybių. 2002 m. Kultūros paveldo departamentui pasirašius sutartį su Vokietijoje veikiančiu žydų kultūros paminklų išsaugojimu besirūpinančiu fondu „Ebedin und Gerd Bucerius ZEIT“, buvo pradėti tyrimų, projektavimo ir tvarkymo darbai. Tačiau 2004 m., fondui atsisakius toliau finansuoti, sinagogų atstatymo darbai sustojo.

Į rytus nuo rabino namo, kairiajame Šešupės krante stovi žydų pirtis. Ji kampinio L raidės plano, sumūryta iš plytų, netinkuota. Varšuvos Senųjų aktų archyve saugomas 1867 m. gegužės 13 d. Kalvarijos žydų ben-

druomenės narių prašymas leisti jiems pastatyti naują pirtį, kadangi senoji yra avarinės būklės. Mieste išlikę ir daugiau žydiškų pastatų arba jų fragmentų.

Miesto pakraštyje dar yra išlikę dalis senųjų žydų kapinių, kurios yra įtrauktos į Kultūros paveldo registrą. Kapinės užima pusės hektaro plotą. Manoma, kad laidoti čia pradėta nuo XIX a. II pusės. Ant žydų antkapių datų nėra – tokios laidojimo tradicijos. Antkapiniame paminkle iškalami žmogaus nuopelnai, artimųjų palinkėjimai. Žydų kapinių tyrinėtoji Ralphi Salingeriui pavyko perskaityti 80 užrašų. Tam jis naudojo specialią, paties sugalvotą techniką – barzdos skutimosi putomis ištepti paminklai išryškina ant jų esančius užrašus. Kapinėse išlikę tik apie ketvirtadalis buvusių paminklų. Beveik visi išlikę paminklai betoniniai, granitinių likę vos vienas kitas, dauguma jų buvo panaudoti miestelėnų namų statybai ar remontui. Didžiausias likęs granitinis paminklas, skirtas dailininko Krengeliso motinai Gdalijai Krengelis. Dailininkas tarpukario Kaune buvo surengęs dvi parodas, tačiau jo darbai per II pasaulinį karą sunaikinti, o jis pats sušaudytas. Išliko tik vienas paveikslas – „Žydų vestuvės“.

Kalvarijos žydų kapinėse išlikusi mikva – ritualinis pastatas, skirtas šarvojimui. Žydų kultūroje, kai mirėdavo žmogus, jį atveždavo į mikvą, kur velionis būdavo prausiamas, įvyniojamas į drobę (velionio nerengdavo), vykdavo atsisveikinimo ritualas. Laidotuvės turėjo įvykti kaip galima greičiau – iki saulės laidos. Žydiškose laidotuvėse nebuvo įprasta nešti gėlių, vainikų. Kapas būdavo papuošiamas vos keliais gėlių žiedais, mirusiojo artimiesiems buvo įprasta palikti piniginę auką.

Kalvarijos žydas Maušius Segalis prisimena, kad daug metų žydai rinkdavosi rugsėjo 1 dieną prie kapinių, nes tą dieną visus žydus nužudė... Tai buvo anksčiau, dabar nėra žydų nei Kalvarijoje, nei Marijampolėje.

Įspūdingas vasarinės sinagogos vidus laukia atgimimo.

Su visaginiečiais kalbėtasi apie valstybinės lietuvių kalbos mokymąsi

Barbora Gaudutė

„Manau, Lietuvoje nėra kito tokio miesto, kur valstybinė lietuvių kalba būtų turėjusi tiek išgyvenimų ir tokių patirčių – nuo pačių gražiausių iki pačių skaudžiausių, – kovo 21 d. pradedant „Tautinių bendrijų naujienų“ iniciuotą diskusiją „Valstybinė lietuvių kalba: patirtys ir inovacijos“, kalbėjo Visagino savivaldybės mero pavaduotoja Aleksandra Grigienė. – 1990–1991 metais lietuviai sudarė tik 9 proc. Visagino gyventojų, dabar – apie 20 procentų. Užėję į bet kurią ugdymo įstaigą patirtumėte tai, ko nėra kitose šalies savivaldybėse. Dirbdami lietuviškoje mokykloje visi išmokome kalbėti rusiškai, išmokome priimti į savo kolektyvą kitakalbį.“

Diskusijoje, kurią surengti padėjo Visagino savivaldybė, dalyvavo savivaldybės, švietimo įstaigų atstovai, žmonės, kurie mokėsi ar mokosi lietuvių kalbos kursuose. Diskusijoje dalyvavo Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis.

Lietuvių kalba Visagine – nebe retenybė

„Į Visaginą dirbti lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja atvykau baigusi Vilniaus universitetą. Pradžią tikrai nebuvo lengva, beveik neturėjome ugdymo procesui reikalingų priemonių, bet matėme puikių patirčių, kaip žmonės stengiasi mokytis valstybinės lietuvių kalbos ir kokie kūrybiški juos mokantys mokytojai, – patirtimi dalijosi mero pavaduotoja Aleksandra Grigienė. – Prisimenu vieną suaugusiųjų grupę. Joje lietuvių kalbos mokėsi pagyvenusios moterys, kurioms jau neberekėjo laikyti valstybinės

Visagine diskutuota apie valstybinės lietuvių kalbos mokymosi pasiekimus ir iššūkius.

kalbos egzamino, kad galėtų užimti vienas ar kitas pareigas. Jos laikė tik simbolinį egzaminą. Įstrigo vienos moters pasakymas: *jesli ja i nenaučilas govorit po litovski, no na majom pamiatnike napišite, čto ja očien staralas* (jei aš ir neišmokau kalbėti lietuviškai, bet ant mano paminklo parašykite, kad aš labai stengiausi).

„1991 metais gatvėje išgirdęs lietuvišką žodį buvau pasirengęs pulti ir apkabinti tą žmogų, nes tau atrodė, kad tai pats artimiausias tau žmogus, kokį čia pažįsti, dabar situacija labai pasikeitusi“, – vicemerei pritarė Visagino savivaldybės administracijos Švietimo kultūros, sporto ir valstybinės kalbos kontrolės skyriaus vedėja Asta Sieliūnienė.

Į sėkmę – per motyvaciją ir kūrybiškumą

„Mūsų vaikams nėra paprasta išlaikyti valstybinės lietuvių kalbos egzaminą net jei jie lietuviai, nes išėję iš mokyklos jie patenka į kitokią aplinką. Juk Visagine apie 80 proc. gyventojų

priskiriami rusakalbiams, nors man asmeniškai tas žodis labai nepatinka, nes jis dalį žmonių atitraukia nuo jų šaknų. Rusų tautybės žmonės sudaro apie 50 proc. Visagino gyventojų, o likusi 30 procentų yra ukrainiečiai, baltarusiai, totoriai, latviai ir kitų tautų atstovai. Man atrodo, ryšius su savo šaknimis reikia išsaugoti kokios tautybės žmogus bebūtų, – diskusijoje kalbėjo Asta Sieliūnienė. – Visagino mokyklos turi dar vieną iššūkį – į lietuviškas ugdymo įstaigas ateina vaikai iš rusakalbių arba mišrių šeimų. Dalis jų atėję į lietuviškos mokyklos pirmą klasę nesupranta ir visiškai nekalba lietuviškai. Mūsų mokyklų pradinių klasių mokytojai, o vėliau ir kiti pedagogai atlieka fantastinį darbą, nes kai tie vaikai baigia mokyklą ir įgyja brandos atestatą, jau nebegalima suprasti, kad jie yra kitos tautybės ir kad namuose jie kalba kita kalba.

Taip, nacionaliniu lygmeniu mūsų lietuvių kalbos brandos egzaminų rezultatai yra kiek prastesni, negu šalies vidurkis, bet mes labai stengiamės diegti papildomų dalykų, kurie palen-

gvintų mūsų vaikams lietuvių kalbos mokymąsi, nes mes manome, kad tai nėra vien mokytojo reikalas. Vaikui išmokyti lietuvių kalbą turi padėti visa miesto atmosfera. Visa miesto bendruomenė, kultūros įstaigos, nevyriausybinių organizacijų, šeimos, politikai, demonstruodami pagarbą kalbai turi skatinti vaikus mokytis lietuvių kalbos.“

„Išties aukštas brandos egzaminų balas ne visada priklauso nuo mokytojo. Vaikas ateina iš šeimos. Šiomet auklėju aštuntąją klasę. Tik dviejų vaikų tėvai yra lietuviai. Visi kiti iš kitakalbių ar mišrių šeimų – patirtimi dalijosi Visagino „Verdenės“ gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja Aušra Gigelevičienė. – Niekada nepamiršiu, kai prieš 31 metus atvykusi dirbti į Visagino Sedulinos vidurinę mokyklą pasiteiravau vienos kolegės, kaip geriau mokytį vaikus lietuvių kalbos. O ji man sako: žinok, čia yra metodika. Grįžau namo, apsikroviau knygomis ir sakau vyrui: žinai, čia turi būti kažkokios kitokios metodikos. O paskui visas metodikas pats surandi. Matai, koks mokinių lygis, kokia motyvacija ir supranti, kad jokios vieningos metodikos nėra ir negali būti. Kiekviena pamoka – mokytojo kūrybingumas, sugebėjimas perteikti informaciją taip, kad konkretus vaikas ją suprastų. Vaikai turi jausti mokytojo pagarbą jam. Taip pat ir dirbant su suaugusiais, nes jau daug metų lietuvių kalbos mokau ir suaugusiuosius visaginiečius.“

Kaip pažymi mokytoja Aušra Gigelevičienė, mokant valstybinės kalbos suaugusiuosius labai svarbi motyvacija.

„Anksčiau ateidavo žmogus ir pareikšdavo: išrašyk man pažymėjimą, kad išlaikiau lietuvių kalbos egzaminus. Dabar žmonių motyvacija mokytis lietuvių kalbos yra pasikeitusi ir daug žmonių nori išmokyti kalbėti lietuviškai“, – pokyčių pasidžiaugė Asta Sieliūnienė.

„Visos suaugusiųjų mokymų problemos jau nebeatrodo proble-

miškos, – teigė mokytoja Aušra. – Kai į viską žiūri kūrybiškai, viskas kur kas paprasčiau vyksta. Vėdu lietuvių kalbos kursus besirengiančių laikyti valstybinės kalbos mokėjimo kvalifikacinės kategorijos egzaminus grupėms. Palyginti su ankstesniais metais, pokytis didžiulis. Jei anksčiau didžiausia motyvacija buvo išlaikyti egzaminą ir gauti tai patvirtinantį dokumentą, dabar didelė dalis ateina norėdami išmokyti geriau kalbėti. Visas priklauso nuo paties žmogaus ir jo tikslų. Dirbu su grupe, į kurią susirenka žmonės, kuriems nereikalingas joks egzaminas, bet jie nori išmokyti geriau kalbėti lietuviškai ir kalbėti įvairiomis temomis.“

„Gimiau Rusijoje, vėliau mano tėvai persikėlė į Latviją, o 1986 metais ištekėjau už Vilniuje gyvenančio vyro. Po vestuvių persikėliau gyventi į Lietuvą. Nors pagal išsilavinimą esu buhalterė, bet iš pradžių kokių tik darbų man neteko dirbti. Norėdama dirbti pagal specialybę, turėjau išlaikyti valstybinės lietuvių kalbos egzaminą. Pradėjau lankyti kursus. Mokiausi devynis mėnesius, išlaikiau egzaminus pirmai kalbos mokėjimo kategorijai, paskui lankiau antros valstybinės kalbos kvalifikacinės kategorijos kursus ir juos sėkmingai išlaikiau. Kaip tik tuo metu „Visagino būstas“ paskelbė konkursą buhalterio pareigoms užimti ir jau 17 metų ten dirbu pagal specialybę, – išpūdziais dalijosi Aušros mokinė Larisa ir priduria, kad dabar ji lanko kursus, kurie padeda patobulinti lietuvių kalbos įgūdžius. – Man patinka, kad mokydami lietuvių kalbos skaitome įvairius straipsnius, kalbame apie garsius žmones, diskutuojame, aptariame šiuolaikinės visuomenės problemas. Noriu išmokyti taisyklingai vartoti dalyvius, padalyvius, pusdalyvius ir sangražines formas.“

„Penkiolika metų dirbau mokykloje ir nors turėjau lietuvių kalbos pagrindus, bet kalbėti vis neišdrįsdavau, – savo patirtimi dalijosi Visagino kultūros centro Etninės kultūros ir

edukacijos skyriaus vadovė Larisa Podberiozkina. – Kai pradėjau dirbti kultūros centre, patekau į lietuvišką aplinką, bet čia dirbantys žmonės su didele kantrybe ir meile laukė, kol aš išstarsiu pirmąjį žodį lietuviškai. Ir dabar būna, kai negaliu ištarti kažkurio žodžio, bet tokių atvejų vis mažiau pasitaiko. Kartais pagaunu save, kad net pati su savimi kalbu lietuviškai. Žinoma, noriu geriau kalbėti, noriu, kad mano kalba būtų turtingesnė, vaizdingesnė.“

Dirbdama kultūros centre Larisa rūpinasi, kad Visagine gyvenantys kitų tautų atstovai nenutoltų nuo savo šaknų ir kad ukrainiečiai būtų ukrainiečiais, baltarusiai – baltarusiais, rusai – rusais, totoriai – totoriais ir t. t.

Besimokantiems skiriama parama

Valstybinės lietuvių kalbos mokymų organizavimu rūpinasi Visagino švietimo pagalbos tarnyba. „Jau trejus metus lietuvių kalbos mokymui gauname Valstybinės lietuvių kalbos komisijos teikiamą paramą. Žmonėms už lietuvių kalbos kursus bereikia tik dalį įmokos patiems susimokėti. Tačiau kartais ir 35 eurai žmogui yra labai daug, todėl tą sumą moka per kelis kartus. Juk kursus lanko labai įvairaus amžiaus ir socialinės padėties žmonės. Lietuvių kalbos mokosi ir pensininkai, ir darbo neturintys žmonės. Komisijos skiriama parama jiems labai svarbi“, – kalbėjo Visagino švietimo pagalbos tarnybos direktoriaus pareigas laikinai einanti Asta Bauraitė, vadovaujanti ir Visagino Žiburio pagrindinei mokyklai.

Pedagogė pažymėjo, kad pandemija į ugdymo procesą, taip pat ir kalbos mokymą, įnešė savas korekcijas. Nuotolinis mokymas padėjo besimokantiems neatitrūkti nuo ugdymo proceso. Įgyta patirtis taikoma ir pasibaigus pandemijai – atsiradus poreikiui naudojamas hibridinis mokymas.

Svarbiausia – kalbėti

Diskusijoje dalyvavę kitakalbiai, kurie mokosi ar mokėsi lietuvių kalbos pažymėjo, kad jiems sunkiausia buvo pradėti kalbėti. Padrąsinimui, kaip teigė Visagino savivaldybės administracijos Švietimo kultūros, sporto ir valstybinės kalbos kontrolės skyriaus vedėja Asta Sieliūnienė, Visagine buvo įgyvendintas „Vyresniojo brolio ir vyresniosios sesės“ projektas, kai geriau lietuviškai kalbantys

savanoriai padėdavo pradedantiejiems mokytis lietuvių kalbos. Jie kartu eidavo pasivaikščioti, eidavo į parduotuvę, kartu leisdavo laisvalaikį. Ir nors projektas įgyvendintas, bet įgyta patirtimi naudojama.

„Nebijokite kalbėti lietuviškai, – drąsino diskusijoje dalyvavęs Valskybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis. – Kalbos taisyklingumas yra nepaprastai svarbu, bet tik laiku ir vietoje ir jei taisyklingumo reikalaujama iš

žmogaus, nesusijusio su kalba, jam kyla baimė kalbėti. Lietuvių kalba reikia mėgautis, nepaisant geriau ar prasčiau ją mokame. Problema su lietuvių kalba yra ta, kad jai trūksta pagarbos ir motyvacijos.“ Ir tam, pasak pirmininko, įtakos turi ir tai, kad tik prieš šimtą metų lietuvių kalba tapo valstybine ir pusę to laiko užėmė sovietmetis.

Diskusijos pabaigoje Audrys Antanaitis apžvelgė komisijos veiklą, rengiamus valstybinei kalbai svarbius dokumentus.

Tautinių mažumų mokyklų iššūkiai ir galimybės

Gegužės 6 d. Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Švietimo akademija surengė konferenciją „Tautinių mažumų mokyklų iššūkiai ir naujos galimybės“, kurioje mokslininkai, švietimo bendruomenės nariai aptarė mokymosi tautinių mažumų mokyklose rezultatus, pasidalijo patirtimi.

Kas bendro tarp kunigo, aktoriaus ir mokytojo? Ieškoti atsakymo į šį klausimą kvietė aktorius Oskaras Wyganowskis, teigęs, kad šias profesijas vienija pašaukimas. Dalydamasis pedagoginio darbo patirtimi, jis prisiminė momentą, kai iš mokinio išgirdo: „Oskarai, tu pasenai“. Tada jam buvo 24-eri. „Kas trejus metus ateina vaikai vis iš kito kosmoso – man dvidešimt aštuoneri, bet nesuprantu, ką su manimi įvairiais anglicizmais kalba penktokai. Dar dirbu dėstytojo asistentu su studentais, pastebiu, kad aš per tą laiką išmokau daug daugiau nei jie“, – dalijosi O. Wyganowskis, pabrėždamas, kad mokytojo pašaukimas yra nuolatinis mokymasis.

Apie pokyčių įgyvendinimą ikimokyklinio ugdymo įstaigose mintimis dalijosi VDU Švietimo akademijos doc. dr. Sergėjus Neifachas. Jis teigė, kad vaikai yra pagrindiniai pokyčių įgyvendintojai ir skleidėjai. „Mes labiau dalyvaujame kaitoje, o ne

įgyvendiname pokyčius. Kiekvienas mokytojas kuria vertę savo klasei, vaikams, bendruomenei. Ir maži vaikai kuria inovacijas. Visi mes, pedagogai, esame žaismėje. Tai kūrybinis procesas. Dviejų polių susaistymas“, – kalbėjo Sergėjus Neifachas.

Pasak jo, pokyčių kelias – tai bendradarbiavimo, lyderystės, pašaukimo kelias.

Apie filosofijos mokymo mokykloje patirtį kalbėjusi VDU dėstytoja dr. Sigita Šilingaitė prisiminė savo stažuotę Vasario 16-osios gimnazijoje Vokietijoje, kur tautinė mažuma buvo lietuviai. Jos teigimu, gebėjimas pripažinti, kad kažko nežinai, padeda leisti į mokymąsi, žinojimo kelionę. Ji pabrėžė, kad filosofija formuoja ir kalbėjimo įgūdžius, pasakojo, kaip moko vaikus kelti klausimus rodydama paveikslėlius ir skatindama klausti, mokytis stebėti detales, ypač kasdienėje aplinkoje, kur jų nepastebime.

VDU „Gifted“ gabių vaikų ugdymo programos vadovė Dileta Tindžiulienė pasakojo, kad Izraelyje, jei vaikas per dieną nepaklausė šimto klausimų, manoma, kad jis turbūt nieko neišmoko. „Gifted“ – tarptautinė Lietuvos ir Izraelio programa, kuri apima vaikų ir jaunimo ugdymą nuo darželio iki universiteto. Pastebėta, kad kuo anksčiau pastebimos vaiko stiprybės, tuo sėkmingiau jam gyve-

nime sekasi, jis labiau pasitiki savimi, turi daugiau progų išreikšti save. Izraelyje su gabiais vaikais dirbama jau trisdešimt metų, veikia 56 gabių vaikų ugdymo centrai. Rezultatai kalba už save: ši šalis gali pasigirti turinti 30 proc. Nobelio premijos laureatų ir 20 proc. pasaulio profesorių. Programa apima ne tik gabių vaikų ugdymą, bet ir tėvų bei mokytojų konsultavimą, stovyklų rengimą, mokytojų kvalifikacijos kėlimą.

Istorikas, dėstytojas ir VDU „Sokratas“ licėjaus direktorius dr. Mindaugas Nefas kalbėjo, kad istorija – mokslas ne tik apie praeitį, kaip dažnai manoma, bet ir dabartį bei ateitį. Tai, kas šiandien vyksta, nulemta to, kas buvo praeityje. „Turime kalbėti apie istoriją, o ne istorijos mokymą, nes vienokios istorijos mokoma Lietuvoje, kitos – Rusijoje, dar kitos – JAV. Manydami, kad istorijos pamokose kalbama tik apie praeitį, vaikai greitai ją pamiršta, jiems trūksta supratimo, kuo praeities įvykiai susiję su dabartimi, kaip jie ją paaiškina. Istorija yra aplink mus. Kodėl lietuviai remia ukrainiečius? Todėl, kad mus sieja viena istorija. Rusijos invazija į Ukrainą mus nukelia į Šaltojo karo laikus“, – sakė Mindaugas Nefas.

Lituanistikos ir tarptautinių programų centro vadovė Vilma Leonavičienė pranešimą pradėjo nuo

pasakojimo apie tai, kad tos dienos rytą lankėsi Vilniaus rajone, Kalveliuose esančioje lenkų mokykloje, kur mokė penktokus ir vyresnius mokinius lietuvių kalbos. „Raginu visus mokytis kaimynų kalbos, jei norime, kad kiti mokytųsi mūsų valstybinės kalbos. Mes jos nemokame. Ar moka mokytojai valstybinę kalbą? Bijau net kalbėti apie tai. Ukrainiečiai vaikai mano aplankytose klasėse pagal lietuvių kalbos įgūdžius lenkia Lietuvoje gyvenančius vaikus. Iš Ukrainos atvykę mokytojai, besimokantys lietuvių kalbos, kad gautų darbą lietuviškose

mokyklose, lenkia tuos mokytojus, kurie čia gyvena nuo gimimo. Turime susiimti ir vieni kitiems padėti išmokyti valstybės kalbą, kad nebūtų gėda. Iš Ukrainos ir kitų šalių atvykę mokiniai bus jūsų klasėse, visi, nesvarbu, kokio dalyko mokytojai esate, turėsite pradėti mokytis lietuvių kalbos, jei to dar nepradėjote daryti. Manęs dažnai klausia patarimų, kokias metodikas naudoti, nuo ko pradėti. Pradėkite nuo „labas rytas“ ir motyvo, kodėl norite mokytis lietuvių kalbos, kol jo nerasite, kol nesuprasite, kodėl aš noriu užsiauginti savo kalbą kaip pavyz-

dinę, nuostabią, elitinę, kol nedegsite pagarba kitam, pilietiškumu, tol nieko neįvyks, neatsitiks su vaikais, – kalbėjo Vilma Leonavičienė. – Mokymasis yra bendradarbiavimas. Kad mokymas būtų sėkmingas, reikia mokytis, vaidinti ir linksminti – turi atsirasti pasidalijimo džiaugsmas, smalsumas, klausimų kėlimas.“

Konferencijos dalyviams pranešėja linkėjo domėtis savo kalba, ją ravėti, puoselėti, užkrėsti ja savo kolegas, vaikus.

Parengta pagal
www.svietimonaujienos.lt

Gimnazija šventė Izraelio nepriklausomybės dieną

Gegužės 4 d. Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos kieme, minint Izraelio valstybės nepriklausomybės dieną, pirmą kartą surengta Tautų mugė.

„Lietuva, nuo seno garsėja savo daugiatautiškumu, tolerancija kitoms tautoms, kultūroms ir religijoms. Svarbu, kad ir šiandien esame drauge. Būdami vienos valstybės piliečiai, šiais neramiais pasauliui laikais išliekame vieningi, nors esame įvairių tautybių ir skirtingų tautinių bendrijų atstovai. Jaučiamės laimingi, kad norime bendrauti, dalintis savo nacionaliniais ypatumais, didžiuotis savo kultūros, tradicijų, papročių išskirtinumu. Tačiau negalime jaustis gerai, kai mūsų broliai ir seserys išgyvena karo tragediją. Vienijamės ir tikime teisingumo pergale, – kviesdama pabūti kartu šventėje kalbėjo gimnazijos direktorė dr. Ruth Reches. – Šiomis dienomis kartu su pasaulio žydų tauta minime 74-ąsias Izraelio Valstybės Nepriklausomybės metines. Izraelis visada buvo ir yra drąsos bei atkaklumo pavyzdys visoms pasaulio šalims ir tautoms. Garsus žydų rašytojas Šolom

Aleichemas, kurio vardą mūsų gimnazija garbingai nešioja, teigė: „Šalį gali sunaikinti, valstybę – užkariauti,

Tautų mugė. Izraelio nepriklausomybės diena.

žmones – pavergti, bet idėjos... Idėjos nenužudysi!“

Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazija yra vienintelė Lietuvoje valstybinė žydų mokykla. Jos

Izraelio valstybės nepriklausomybės deklaracija buvo paskelbta 1948 m. gegužės 14 dieną. Sukaktis minima naudojant hebrajišką mėnulio kalendorių, todėl nėra pastovios dienos. Šiomet Izraelio valstybės nepriklausomybės diena buvo minima gegužės 4 dieną.

vadovai didžiuojasi savo bendradarbiavimu su įvairiomis tarptautinėmis bendruomenėmis, žydų mokyklomis

ne tik Izraelyje, bet ir visame pasaulyje.

„Jaučiamės atsakingi už žydiško paveldo puoselėjimą, už šviesios Šiaurės Jeruzalės atminties išsaugojimą, už tai, kad žydų istorijos, kultūros, mokslo, meno ir net virtuvės pėdsakai lydėtų mus kiekviename žingsnyje. Mes kalbame hebrajų kalbą, mokomės žydų tautos istorijos, laikomės tautinių tradicijų. Dainuojame nacionalines dainas ir kartu šokame“, – sakė mokyklos direktorė.

Renginio organizatoriai nuoširdžiai dėkoja Izraelio ambasadai, Lie-

tuvos žydų (litvakų) bendruomenei, Vilniaus miesto savivaldybei, Tautinių mažumų departamentui prie LR Vyriausybės, tarptautinei organizacijai ORT ir visiems rėmėjams ir partneriams už didžiulį palaikymą, supratimą bei indėlį ugdant mūsų jaunąją kartą, už bendras prasmingas veiklas.

„Mums yra didelė garbė savo pasiekimais garsinti Vilniaus miesto ir Lietuvos vardą pasaulyje, stiprinti Lietuvos ir Izraelio ryšius. Nuoširdžiai linkime visiems taikos ir laimės“, – sakė R. Rechės.

Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos perspektyvas direktorė dr.

Ruth Rechės pristatė ir Vilniuje vyksiančiame V pasaulio litvakų kongrese.

Tautų mugėje dalyvavo Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT, Vilniaus Pranciškaus Skorinos, Šalčininkų J.

Sniadeckio, Vilniaus „Santaros“ gimnazijos, Vilniaus „Ateities“ mokykla, Romų kultūros centras, Graikų bendruomenė Lietuvoje „Patrida“

Parengta pagal gimnazijos inf.

Alytaus rusų šeštadieninė mokykla atšventė 20-metį

Karolina Baltmiškė

Gegužės 21 d. Alytaus Likiškėlių progimnazijoje buvo švenčiamas Alytaus rusų šeštadieninės mokyklos 20-asis gimtadienis. Šventės dalyvius sveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė. Sukakčiai skirtame koncerte „Po vienu dangumi“ pasirodė Aleksandro Puškino folkloro ansamblis „Paplotėliai“, Alytaus jaunimo centro dainų ir šokų ansamblis „Tarškutis“, Alytaus rusų kultūros draugija „Malachit. Per iškilmes už ilgametę kultūrinę veiklą, prasmingas iniciatyvas puoselėjant tautines vertybes Lietuvoje, įvairių tautų kultūros sklaidą, tolerancijos ugdymą, nuoširdų darbą ugdant rusų bendruomenės jaunąją kartą tautine dvasia draugijos „Malachit“ ir šeštadieninės mokyklos vadovė Nadiežda Krakovskaja buvo apdovanota Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos vyriausybės Aukso garbės ženklu „Už nuopelnus“.

Pirmasis žingsnis – centras

Jau praėjusiame šimtmetyje Alytus buvo daugiatautis miestas. Pavyzdžiui, 1923 metais lietuviai sudarė kiek daugiau kaip 63 proc. miesto gyventojų. Apie 27 proc. miesto gyventojų buvo žydai, 4 proc. – lenkai, beveik 2 proc. – rusai. Taip pat čia gyveno baltarusių, vokiečių ir kitų tautybių žmoniai.

„1997 metais 15 aktyvistų grupė įsteigė Alytaus tautinių mažumų

centrą. Aš buvau pirmoji to centro direktorė. Paskui į centro veiklą įsitraukė ir kitų tautybių atstovai. Tad netrukus centras suvienijo 14 tautybių žmones, – pasakoja viena iš centro steigimo iniciatorių Nadiežda Krakovskaja. – Iki šiol gyvuojantis Tautinių mažumų centras buvo ir vienas šeštadieninės mokyklos steigimo idėjos puoselėtojas.“

Nadiežda Krakovskaja buvo apdovanota Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos vyriausybės Aukso garbės ženklu „Už nuopelnus“.

Rusų mokyklą pakeitė šeštadieninė

Sovietmetis pakeitė Alytaus miesto gyventojų sudėtį. Tuo metu iš kitų respublikų atvykdavo nema-

žai specialistų, kurie įsidarbindavo Alytuje sparčiai besikuriančiose pramonės įmonėse. Be to, Alytuje buvo įkurdinta nemažai sovietinių kariškių šeimų. Mokykloje, kurioje ugdomoji kalba buvo rusų, mokėsi daug vaikų iš kariškių šeimų. „Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę daugumą kariškių šeimų išvyko. Lankančių rusų mokyklą vaikų skaičius labai sumažėjo, tad mokyklos išlaikymas tapo neekonomiškas. Alytaus miesto savivaldybės vadovai, pasitardami su tautinių mažumų atstovais, 2001 metais nusprendė rusų mokyklą uždaryti. Tuo metu jau aktyviai veikusiam Tautinių mažumų centrui buvo labai svarbu uždaromos mokyklos moksleiviams, tarp kurių buvo įvairių tautų bei iš tremties sugrįžusių lietuvių šeimų vaikai, išsaugoti galimybę mokytis rusų kalbos, pažinti rusų kultūrą, nepamiršti savo šaknų. Todėl kreipėmės į Alytaus miesto savivaldybę, prašydami įsteigti šeštadieninę rusų mokyklą, – Alytaus rusų šeštadieninės mokyklėlės steigimą prisimena Nadiežda Krakovskaja. – Savivaldybė išgirdo mūsų prašymą ir iki šiol yra šios mokyklos steigėja.“

Kaip teigia pašnekovė, gyvenimas parodė, kad ši mokykla buvo reikalinga ne tiek uždaromos mokyklos mokiniams, kiek kitiems Alytaus gyventojams, norintiems, kad jų vaikai patobulintų rusų kalbos įgūdžius. „Paradoksas, sulaukėme daug vaikų iš lietuviškų mokyklų, bet iš buvusios rusų mokyklos, dėl kurios uždarymo praktiškai ir kūrėme šeštadieninę mokyklėlę, beveik niekas neatėjo, – sako Alytaus šeštadieninės mokyklos vadovė ir pasidžiaugia, kad mokyklos populiarumas pralenkė lūkesčius. – Kadangi mokykla mūsų yra neformalaus ugdymo įstaiga ir veikia pasibaigus pamokoms, po pamokų vaikai mus tiesiog užplūsdavo. Buvo laikai, kai mums teko dirbti trimis pamainomis – toks buvo noras patobulinti rusų kalbos žinias.“

Rusų šeštadieninės mokyklos moksleivių viešnagė Klaipėdoje.

Prie etnošaknų – per kultūrą

„1997 metais Tautinių mažumų departamentas ir Švietimo ir mokslo ministerija parengė Lietuvos šeštadieninių–sekmadieninių mokyklų aprašą, kuris ir buvo mūsų mokyklos veiklos pagrindas, – mokyklos veiklą apibūdina pašnekovė. – Šeštadieninėje mokyklėlėje vaikai gilinasi į rusų kultūrą, nes rusų, kaip ir kitų tautų, kultūra yra tautiškumo pagrindas. Ji aprėpia viską – ir kalbą, ir meną, ir architektūrą, ir literatūrą, papročius, tradicijas. Aktyviai dalyvaudavome Lietuvos šeštadieninių–sekmadieninių mokyklų festivaliuose, kurie vykdavo įvairiuose Lietuvos miestuose. Taigi mokyklą lankantys vaikai rusų kalbos mokėsi per kultūrą, dainas, renginius.“

Keičia pavadinimą ir veiklą

Tačiau, kaip pasitinkant šventę kalbėjo Nadiežda Krakovskaja, Alytaus rusų šeštadieninė mokykla gyvuoja paskutinius mėnesius. „Mes keičiame pavadinimą. Pastebėjau, kad jau kokie septyneri metai

šeštadieninėje mokykloje mažėjo vaikų. Ir bendrojo ugdymo mokyklose vis mažiau vaikų per tą laiką rinkosi rusų kalbą, – apie pokyčių priežastis užsimena pašnekovė ir priduria, kad pastaruoju metu rusų kalbos populiarumas vėl sparčiai auga, nes ji tapo tarpine kalba. – Lietuviai nemoka ukrainiečių, o ukrainiečiai nemoka lietuvių kalbos. Tad susikalba rusiškai. Nors Rusijai užpuolus Ukrainą Alytuje gyvenantys rusų tautybės žmonės bijojo net kalbėti savo kalba, bet padėti pakeitė laiku pasirodęs mūsų šalies premjerės Ingridos Šimonytės kreipimasis dėl šalyje gyvenančių rusakalbių, kurie yra Lietuvos piliečiai ir jų negalima tapatinti su agresoriais.“

Keisti pavadinimą, pasak vadovės, sumanyta ne vien dėl mažėjančio vaikų skaičiaus – per 20 metų įgyta patirtis ir jaunosios kartos poreikiai skatina imtis naujų veiklos formų, kurių neapėmia esamas pavadinimas. „Mes vadinsimės Alytaus daugiakultūrio ugdymo centru, – sako pašnekovė. – Kartu su pavadinimu keičiame ir savo veiklos formą – rengsime edukacinius užsiėmimus. Kai kurios edukacijos jau turi nemažą įdirbį, nes jas orga-

nizuojaime jau kelerius metus. Tiems, kurie norės patobulinti rusų kalbos žinias ir įgūdžius, asmeniškai rengsiu užsiėmimus.“

Edukacijoms sukurtos ir reikalingos sąlygos. Kartu su mokyklą lankusių vaikų tėvais jau prieš šešerius metus buvo pradėtas steigti įvairių Lietuvoje gyvenančių tautų kultūrų muziejus. „Tik iš pradžių savo eksponatų lobyno vadinti muziejumi dar nedrįsime – vadinome tiesiog svetaine arba „Jaukiu mokyklos kampeliu“. Šis pavadinimas mums buvo toks mielas, kad net eksponatus išdėstę Likiškėlių progimnazijos 50 kv. metrų erdvėje, kurią jau drąsiai galime vadinti mūsų muziejumi, jo nekeitėme ir dabar kviečiame svečius apsilankyti mūsų muziejuje „Jaukus mokyklos kampelis“. Jo eksponatai atspindi Lietuvoje gyvenančių ukrainiečių, žydų, rusų, romų ir kitų tautų kultūrų savitumus“, – pasakoja Nadiežda Krakovskaja, ir dabar nerimstanti ir ieškanti naujų muziejui tinkančių eksponatų.

Muziejaus pasididžiavimas – 386 senovinės plokštelės ir senovinis grotuvas. Muzikos akademijoje, tuomet vadintą konservatorija, vokalo studijas baigusiai Nadieždai, dainos – gyvenimo variklis. Ji pati mielai dainuoja rusų romansus, kitų žanrų dainas.

„Pasitikdami šeštadieninės mokyklos dvidešimtmetį su specialistais pradėjome kurti mūsų sukaupią patirtį atskleidžiančius filmukus, kuriais galės laisvai naudotis kitos ugdymo įstaigos, – naują veiklą pristato N. Krakovskaja. – Likiškėlių progimnazijoje, be muziejaus, turime ir 50 kv. m. edukacijai tinkamą patalpą. Taigi vieni mūsų svečiai galės apžiūrėti muziejų, kiti tuo pačiu metu dalyvauti edukacijoje.“

Rudenį, prasidėjus naujiems mokslo metams, daugiakultūrio ugdymo centras pakvies į animacijos užsiėmimus, kuriuos ves Lietuvos animacinio kino režisierius, daili-

Muziejų „Jaukus mokyklos kampelis“ per iškilmes apžiūrėjo ir Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

ninkas, scenaristas Ilja Bereznickas. Taip pat bus prisiminti holokausto išgyvenimai. „Aš pati esu žydė. Mano tėvas buvo kilęs iš Kupiškio, per Holokaustą buvo išžudyti beveik visi artimieji. Labai didžiuojuosi, kad mano tėvas buvo 16-osios lietuviškos divizijos karys. Per karą jis susipažino ir su mano mama, kuri taip pat dalyvavo kovose su fašizmu. Taigi tie renginiai – ir artimųjų, ir visų kitų Holokausto aukų atminimo pagerbimas, – apie skaudžių netekčių išgyvenimus užsimena pašnekovė. – Didžiuojuosi, kad esu Lietuvos žydė.“

Kelias į sėkmę – partnerystė

Tiek šeštadieninės rusų mokyklos, tiek ir daugiakultūrio centro partneris – Alytaus rusų kultūros draugija „Malachit“, kuriam taip pat vadovauja Nadiežda Krasovskaja.

Rusų kultūros draugija „Malachit“ žengia lygiagrečiai su mokykla ir kitais metais švęs 20-ąsias veiklos metines. „Draugija – nuolatinis mokyklos partneris ir visus projektus, kurių daugumą finansuoja Tautinių mažumų departamentas, kuris taip

pat finansiškai rėmė ir šeštadieninę mokyklą, įgyvendiname kartu su mokykla. „Malachit“ plėtoja įvairias veiklas. Esame pasirašę bendradarbiavimo sutartį su Visagino Gerosios Vilties progimnazija, bendraujame su Kauno vokiečių bendrija, Kauno rusų klubo „Nadiežda“, Kauno armėnais, Kauno ukrainiečiais. Ypač glaudus bendradarbiavimas užsimezgė su Kauno įvairių tautų kultūros centru. Mes aktyviai dalyvaujame kauniečių organizuojamuose festivaluose, šventėse, kuriose mes dainuojame rusų romansus, kitas dainas. Draugijos veikloje dalyvauja Alytaus teatro aktorius Eugenijus Rakauskas. Į savo veiklą mes įtraukiame ir vaikus, ir tėvus. Šiomet per Atvelykį dalyvavome Klaipėdos apskrities vokiečių renginyje Šilutėje, – rusų kultūros draugijos „Malachit“ veiklą apžvelgia Nadiežda Krakovskaja. – Už tai, kad galime puoselėti tautinių mažumų kultūrą, esame dėkingi Tautinių mažumų departamentui, Tautinių bendrijų namams ir, be abejo, mūsų rėmėjams alytiškiams, iš kurių sulaukiame ir finansinės, ir moralinės paramos. Visus juos prisiminėme ir pagerbėme švęsdami rusų šeštadieninės mokyklėlės dvidešimtmetį.“

„Kultūros saitai“ 2021 m. – pažinkime ir susipažinkime

Ilona Kabošytė

„Tautinių kultūrų centras įgyvendino nemažai projektų, bet „Kultūros saitai“ yra išskirtinis tuo, kad per įvairias veiklas tautinių mažumų atstovai galėjo „pačiupinėti“ ir „prisiliesti“ prie Lietuvos kultūros paveldo. Džiaugiuosi, kad keliaujant iš regiono į regioną, mūsų bendruomenių atstovai pamatė daug bendrų kultūrų sąsajų“, – sakė Klaipėdos tautinių kultūrų centro direktorė Jelena Butkevičienė.

Pasak jos, tokios bendros veiklos skatina bendruomeniškumą, ugdo toleranciją, pagarbą. Norėjosi, kad tautinių bendrijų atstovai ne tik labiau pažintų Lietuvą, bet patys atsiskleistų, prisistatytų, būtų drąsūs ir pasitikintys savimi.

Pernai projektas „Kultūros saitai“ Klaipėdos tautinių bendruomenių ir bendrijų nariams padovanojo neužmirštamų kelionių – pažintį su penkiais Lietuvos etnografiniais regionais bei šv. Kalėdų tradicijas ir papročius Lietuvoje. Autobusu įveikėme per 2,5 tūkst. km, bet svarbiausia daug bendravome, daug amatų išbandėme, daug įdomių žmonių sutikome, daug ragavome ir daug dainavome.

Į šias keliones vyko Klaipėdos tautinių bendrijų ar bendruomenių atstovai: rusai, baltarusiai, ukrainiečiai, žydai, lenkai, totoriai, armėnai.

Pas žemaičius – kastinio, cibulynės ir dainų!

Ar žinojote, kuo skiriasi lietuviai, kurie „valgo“ ir žemaičiai, kurie šiam veiksmui apibūdinti vartoja žodį „ėdam“? Ar žinojote, kokią garsą būtiną išleisti, kai skanaujat žemaitišką cibulynę ir užkandat ne kuo kitu, o bulve su šviežiai susuktu kastiniu bei paskrudintomis kanapių sėklomis?

Klaipėdos tautinių bendrijų atsto-

Keliaudami į Alytų klaipėdiečiai užsuku į Raižius.

vai, vykę į Žemaitiją, tikrai tai žino ir ilgam atsimins – nes išpūdžių būta nemažai.

Plungės rajone, Babrungėnų kaime esančioje žemaičių Elenos ir Albino Klimų sodyboje „Iešnalė“, laukė abejingų nepalikusi edukacinė programa ir tikrų žemaitiškų valgių degustacija.

Edukatorės Elena Klimienė ir Nelė Dailidonienė su nemaža doze humoro svečiams pristatė žemaitiškus papročius, tradicijas ir folklorą. „Apie folklorą nepasakojama – jame dalyvaujama“, – juokavo edukatorės ir šokdino svečius. Ratelyje sukomės net suplukę.

„Ta edukacija Žemaitijoje buvo pritenkianti, – sakė Klaipėdos žydų bendruomenės narė, mokytoja, rašytoja Maja Tarachovskaja. – Aš niekada nepamiršiu naujų žodžių, kuriuos išmokau žemaitiškai. Juos užsirašiau: „vaka kriuk“ (vaikai verkia), „a lė pontiu i?“ (ar yra lipančių?)“

Kelionė į Aukštaitiją. Kuo įžymus Pakruojis?

Ten, kur baigiasi Žemaitija ir prasideda Aukštaitija, prie Kruojos

upės stovi Pakruojis – rimavome su mūsų delegacijos dalyviais.

Pakruojį titulavome miesteliu, slepiančiu nemažai architektūros ir istorijos deimančių.

Abejingų nepaliko Pakruojio žydų sinagoga, kuriai daugiau nei 200 metų. Ne kartą degusi, 2017 metais restauruota ir visu grožiu atverta lankytojams – vienintelė tokio puošnumo ir tokio dydžio medinė sinagoga Rytų Europoje. Deja, po karo žydų maldų čia nebeliko...

„Stovint atstatytoje sinagogoje tas jausmas dvejopas. Net nemoku apsakyti koks, bet labai svarbu, kad sinagoga atstatyta. Svarbu, kai kažkas daroma norint mus apjungti, o ne supriešinti“, – išpūdžiais dalijosi Pakruojyje apsilankęs Klaipėdos žydų bendruomenės atstovas Garij Rudštein.

Į Suvalkiją – duonos keliu

Trečioji kelionė ir Tautinių kultūrų centro projektas „Kultūrų saitai“ nuvedė mus į Suvalkiją – aplankėme Užnemunės kraštą. Įvažiuavus į Virbalį, mus svetingai priėmė Senujų

Suvalkijoje beveik visiems knietėjo išbandyti audimo stakles.

amatų centro edukatoriai Aldona Timinskienė ir Stanislovas Lopata – su duona ir druska mus pasitiko, o paskui privertė ne juokais padirbėti.

Iš pradžių mokėmės atskirti rugius nuo kviečių, avižas nuo miežių. Vėliau susipažinome ir su senoviniais ūkio įrankiais, be kurių duonelė ant mūsų stalo nepatektų. Klausėme patarimų, kaip parduo-tuvėje išsirinkti gerą duoną, bet visi sutikome, kad ta, kuriai senovinėmis girnų pusėmis miltų susimalėme, kurią mes patys minkėme, o paskui šeiminiškai krosnyje iškepė – pati geriausia.

Vos baigėme vieną darbą, suvalkiečiai tuoj mus prie kito statė – liejome žvakes, minkėme molį, sukome virveles. Išbandėme daug įvairių senųjų amatų, bet daugiausiai buvo norinčių išbandyti audimo stakles.

„Su koku džiaugsmu moterys audė. Tai mūsų senovė, mūsų protėvių istorija, bet mums jau egzotika“, – pastebėjo kartu keliavusi rusų bendruomenės atstovė Irina Beliajeva. Daug kas fotografavo, kad vaikams, anūkams parodytų. Juk taip audė ne tik Lietuvoje, bet ir Rusijoje, Baltarusijoje. Taip bedirbant ir pietų metas atėjo, ir mūsų duona iškepė.

„Labai įdomu buvo“, – džiaugėsi

baltarusijos bendruomenės „Krynica“ atstovė Oksana Juozaitienė.

„Sveciuose“ pas dzūkų: kas ta dzūkiška banda?

Tikrai taip. Tai ne klaida – buvome „sveciuose“ pas tuos, kurie dzūkuoja ir dažnai savo kalboje č, dž raides pakeičia į c ir dz. Ir tai, aišku, ne vienintelis šio regiono gyventojų išskirtinumas – apie tai sužinojome aplankę Dzūkijos sostinę Alytų.

Kiek yra tarmių, potarmių, šnektų ir kas yra tikriausi dzūkai, aiškinomės Alytaus kraštotyros muziejuje. Labai noris „pagirc“ dzūkus už tokį interaktyvų muziejų, kur senovę, kraštą ir papročius galima pažinti naudojant pačias moderniausias, šiuolaikines technologijas: užeit į pirkia ir susitikti su virtualiais jos gyventojais ar net „paskraidyti“ virš Dzūkijos.

Alytaus rajono Pivašiūnų amatų centro edukacinių veiklų vadovės Stasės Čižauskienės padedami ant kopūsto lapo kepėme bulvinę bandą. Kol gaminome, dar ir dzūkiškų dainų bei dzūkiškos šnektos klausėmės. Užgrojus akordeonui, mūsų delegacijos atstovai išsijudino – totoriai, baltarusiai ir kazokai savo dainas užtraukė, o rusai savo šokį demonstravo. Laikas

netruko prabėgti, bandos iškepė. Liko paskutinis malonumas – jas ragauti su ypatingu dzūkišku padažu – „darycinu“.

„Mane labai sujaudino momentas, kurį patyrėme Dzūkijoje, per edukaciją, kai visi uždainavo. Viskas buvo taip nuoširdu – nesinorėjo ir išvažiuoti“, – prisiminė ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ atstovė Viktorija Bratus.

Beje, pakeliui į Alytų negalėjome nestabtelėti Raižių kaime ir nepasigrožėti totorių mečete, juolab, kad su mumis keliavo totorių bendrijos atstovai.

Pažintis su Mažąja Lietuva – dvarininkiškos manieros

„Man labai įsiminė Šilutės dvaras, buities istorija, Prūsų Lietuvos gyvenimo būdo ypatybės. Kai mus pasitiko, kai įteikė vėduokles – tapome damomis ir kavalieriais“, – prisimena Lietuvos lenkų sąjungos Klaipėdos skyriaus garbės pirmininkė Irena Songinienė.

Šilutėje dairėmės po gana kuklų H. Šojaus dvarą ir klausėmės dvaro įkūrimo bei dvaro savininko gyvenimo istorijų. Sužinojome, kuo šis žmogus nusipelnė Šilutei, kaip prisidėjo prie lietuviybės, lietuviškų tradicijų puoselėjimo. Be kita ko, H. Šojus iš prigimties buvo muziejininkas – apžiūrėjome jo surinktas archeologines kolekcijas, o susipažinti su Mažosios Lietuvos buitimi padėjo etnografijos ekspozicija. Žavėjomės ir išskirtinai šiam regionui būdingu nacionalinio kostiumo priedu – delmonu (moterų drabužių puošnia kišene, tų laikų pinigine) bei šimtarastėmis – mažalietuvininkių juostelėmis su išaustais žodžiais – tarsi šiuolaikinėmis „sms“ žinutėmis.

Beje, Šilutės dvare mus pasitiko žavios ponios – dvarininkės, pasiūlė „kafijos“ (kavos), vedžiojo po dvarą ir pamokė elegantiškų XVIII amžiaus dvaruose vyravusio etiketo manierų. Ko mes tik nesužinojome! Pasirodo,

kad ponios turėjo persirengti ne mažiau kaip 6 ar net 8 kartus per dieną, kad popiet labai svarbu „palaunė“ – „kafijos“ gėrimo laikas ir, kad žinoti vėduoklių „kalbą“ yra būtina, nes tai išsisas flirto vadovėlis. Ponams gi labai įtiko kaklaskarių rišimo pamoka, kurios noriai mokėsi ir moterys, kad taip įmantriai, XVIII amžiaus maniera, galėtų susirišti kaklą puošiantį šalikėlį.

Pakeliui apsilankėme ir kitame Mažosios Lietuvos miestelyje Švėkšnoje – nepraleidome progos apsilankyti Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje bei miestelio mecenatų grafų Pliaterių dvaro parke. Ypač įdomu tai, kad jis buvo išpuoštas tradicinei, čia vykstančiai šviečiančių moliūgų šventei

Ten, kur Kalėdos

Paskutinę savo kelionę skyrėme pažinčiai su kalėdinėmis tradicijomis Lietuvoje. Kurgi geriau tai galima padaryti, jei ne ten, kur dirba etnografai, regionų tradicijų žinovai bei puoselėtojai ir kur visi Lietuvos regionai – kaip ant delno. Keliavome į Kaišiadorių rajone, Rumšiškėse esantį Lietuvos liaudies buities muziejų.

Keliaudami po Suvalkiją mokėsi lieti žvakes.

Neatsispyrėme pagundai dar kartą pažiūrėti, kaip atrodo tipiškos aukštaitiškos, žemaitiškos, dzūkioskos ar suvalkietiškos sodybos. Dairėmės ir po tarpukario tipišką, lietuvišką miestelį, kol užsukome į ten esančią kepyklėlę. O tuomet jau ėmėmės ir darbo.

Edukatorė Rasa Bertašiūtė visiems padalijo prijuostas, galvos apdangalus. Iš jos duotos tešlos gaminome ne bet ką, o kalėdinius meduolius. Stengėmės, minkėme, į formules lipinome ir į skardas krovėme. Kol meduoliai kepė, klausėmės edukatorės pasakojimų apie šiuos kepinius, o kai kepykloje pasklido švelnus imbiero, cinamono, gvazdikėlių kvapas, ėmėmės sudėtingiausio etapo – meduolių puošybos.

Kepykloje ilgai nepasilikome. Į miestelį atriedėjus arklių traukiamoms bričkoms, sėdome į jas ir su dainomis keliavome į kitą edukaciją „Atvažiavo Kalėda“. Sodybos šeimininkai, edukatoriai Agnė Augustaitienė ir Valentas Pilionis pravedė mums Kūčių vakarą su tradicinėmis dainomis, žaidimais ir kitais apeiginiais ritualais. Užėjus vidun, laukė gausus vaišių stalas – aiškinomės patiekalų ypatumus, regionų skirtumus gastronomijoje bei vakaro

simbolius, jų prasmę. Net ateitį su šiaudais būrėme ir, aišku, ragavome bei dainavome. Ilgai raginti nereikėjo – kaip mat uždainavo totoriai, dainų negailėjo rusai, baltarusiai ar žydų bendruomenės atstovai. Bedainuodami ir svečio sulaukėme. Kas gi kitas į duris per šventas Kalėdas belsis, jei ne senis Kalėda su maišu dovanų. Džiaugėmės ne tiek dovanomis, kiek išgirstais šventiniais palinkėjimais – juos tarė kiekvienas mūsų delegacijos narys, o kad linkėjimas išsipildytų, jis dar buvo užtvirtinamas senio Kalėdos lazda – trim pabeldimais į grindis. Oi beldėme! Tradiciškai linkėjome ir laimės, ir sveikatos – vieni kitiems ir savo artimiesiems. Pasidžiaugėme ir mūsų bendruomenių bendravimu tarpusavyje.

„Nesvarbu, kokiomis kalbomis žmonės bendrauja. Svarbu, kad jie bendrauja ir draugauja, gyvena taikoje ir ramybėje“, – visus sveikindama su artėjančiomis šventėmis tuomet sakė Klaipėdos Tautinių kultūrų centro direktorė Jelena Butkevičienė.

„Kuriame regione lankėmės, visur pamatėme, sužinojome ar išbandėme įdomių veiklų. Ypatingą įspūdį paliko žmonės, su kuriais mes susitikom. Jų nuoširdumas, kūrybingumas, darbštumas, atsidavimas savo darbui“, – apibendrinant keliones sakė baltarusių ansamblio „Kupalinka“ narė Veronika Leonova.

Jai pritarė ir kitas baltarusių bendrijos atstovas Jurijus Leonovas. Pasak jo, negalima išskirti nė vienos kelionės, nes visos jos, tarsi medžio lapai: vienas – vienoks, kitas – kitoks. O visi kartu sukuria vientisą grožį.

Projektą, kurį įgyvendindami galėjome geriau pažinti Lietuvą, jos regionus ir jų kultūrą, finansavo Tautinių mažumų departamentas. O šių metų pavasarį mus pasiekė labai gera žinia – ir šiais metais Tautinių mažumų departamentui finansavus mūsų projektą mes galėsime tęsti pažintį su Lietuva.

Filantropo paminėjimui ir ukrainiečių paramai

XIX a. Mėmelio mecenato Juliaus Liudviko Vynerio šventėje, kurią surengti padėjo Nevyrniausybinių organizacijų informacijos ir paramos fondas, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus ir Klaipėdos tautinių kultūrų centras, išsiteko ir karo Ukrainoje tema, ir lietuvių tolerancijos ribų paieškos, ukrainietiškos dainos ir barščiai, netgi dovanojamos „gerumo“ sėklos – dekoratyvinių saulėgražų sėklos. Turbūt panašiomis kažkada prekiaavo ir iš augalų sėklų turtus susikrovė žymusis pirklys, filantropas Julius Liudvikas Vyneris, savo pajamas skyręs investicijoms į miestą, aukojęs labdarai.

J. L. Vynerio paminėjimą organizuojantis šio mecenato labdaros-paramos fondas, ištikimai vykdo velionio valią – „kad kasmet, per jo gimtadienį, balandžio 1 d., būtų pamaitinta 100 vargšų“, tik šikart miestiečiai kviešti ne tik prisiminti miesto geradarį, bet morališkai paremti Ukrainą, ukrainiečius.

Prie jo kapo Skulptūrų parke miestiečiai moraliai, mintimis buvo kviečiami siųsti savo paramą Ukrainai ir pasiklausyti ukrainietiško dainų – vyko Klaipėdos ukrainiečių

kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ parengta muzikinė programa, dalyvavo šios bendruomenės meno kolektyvai ir solistai. Vėliau visi vaišinosi tikrais, ukrainietiškais barščiais su ukrainietiškomis bandelėmis „pampushkomis“.

KTKC inf.

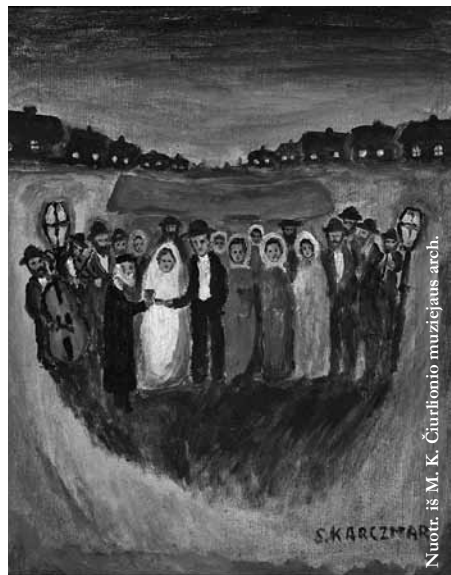
Pirklys ir mecenatas Julius Liudvikas Vyneris gimė 1795 m. balandžio 1 d. Mirė 1862 m. vasario 24 d. Klaipėdoje.

Didžiules pinigų sumas aukojo našlaičiams, buvo įkūręs namus nusigyvenusiems, rėmė tuometinę miesto ligoninę. Manoma, kad jo lėšomis statytas ir buvusios Šv. Jono bažnyčios bokštas. Pats finansavo jo vardu vadintą Vynerio promenadą – dabartinės Šaulių gatvės atkarpa nuo Lietuvininkų aikštės link Tauralaukio.

Mirdamas 1855 m. surašytu testamentu visą milžinišką 300 tūkst. talerių palikimą paliko Klaipėdos miestui, jo „gražiems sutvarkymams“. Dalis lėšų buvo skirta miesto bažnyčiai, sinagogai, vargšų maitinimui, iš jo paliktų lėšų buvo pastatyta vadinamoji Ferdinando aikštės mokykla, pirklių, našlaičių prieglaudos ir kt.

J. L. Vyneris pageidavo būti palaidotas ne žydų, o miesto kapinėse (dabartiniame Skulptūrų parke). Jo atminimui dar XIX a. buvo pastatytas balto marmuro antkapinis paminklas, ant kurio iškaltas užrašas: „Jo atminimą gerbia draugai, jį laimina vargšai“. Tai buvo vienas išpūdingiausių paminklų miesto kapinėse. Apie 1977 m. paminklas buvo sugriautas, bet išliko jo detalės. 2002 m. liepos 31 dieną, grąžinant skolą garbingo miestiečio atminimui, toje pačioje vietoje atstatytas antkapinis paminklas J. L. Vyneriui.

Paroda „Simono Karczmaro štetlo šviesa“

Nuo birželio 16 d. iki spalio 16 d. Kaune, A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje eksponuojami dailininko Simono Karczmaro darbai.

Štetlas – sumažintas visatos modelis, kurį Simonas Karczmaras nešiojosi visos savo žemiškosios kelionės metu, jo kūryboje įgavo pavidalą, persmelktą vaikystės vaizdinių ir pastebėjimų. Papildomą impulsą suteikė skaitytų jidiš kalba pasakojimų išpūdziai.

Šviesa – vienas svarbiausių S. Karczmaro paveikslų elementų. Dieveniškų štetlo gyvenimas skendi jaukioje, gelsvai auksinėje šviesoje.

Joje – *chatos*, žmonės, kasdienio gyvenimo ir švenčių scenos. Cfato (tarsi štetlo analogo Izraelyje) serijos darbuose kai kurie siužetai pasikartoja, kai kurie jų nauji, tačiau auksinė šviesą pakeičia išblyškęs, intensyvos Izraelio platumų šviesos paveiktas koloritas, gyvenimo vaizdai paskęsta jau kitoje, kaitra alsuojančioje kasdienybėje. Hebrajiškai „šviesa“ reiškia ir dvasinę šviesą. Tai nulėmė ir šios parodos pavadinimą.

Dailininko darbai, apkeliavę pusę pasaulio, simboliškai sugrįžo į vaikystės namus.

TBN inf.

Išvyka į Skapiškio ukrainistikos muziejų

Gegužės 27 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, kartu su Tautinių bendrijų tarybos ir Lietuvos ukrainiečių bendruomenės atstovais lankėsi Kupiškio rajone, Skapiškyje. Dalyvavo mišiose ukrainiečių kalba, vėliau aplankė istorikės, pedagogės, visuomenės veikėjos Aldonos Vasi-

liauskienės įkurtą ukrainistikos muziejų kuriame rengiami įvairūs renginiai, vyksta svarbūs susitikimai. Renginyje dalyvavo ir Seimo narė Paulė Kuzmickienė, Kupiškio rajono vicemeras Augenijus Casevičius, vietos bendruomenės nariai.

TMD inf.

Klubo „Draugystė“ koncertas

Balandžio 12 d. Tautinių bendrijų namuose koncertavo „Draugystės“ klubas. Koncertą vedusi klubo vadovė Larisa Jesaulenko pristatė koncerto programą ir pakvietė ne tik klausytis

koncerto, bet ir kartu dainuoti patikusias dainas. Renginyje skambėjo populiarios rusų ir lietuvių kalbomis atliekamos dainos, skirtos mamai, meilei, pavasariui. Koncerto atlikėjai

– klubo choras „Auksinis amžius“ ir ansamblis „Rus“. Klubo narė Liubov Voropaj tarp pasirodymų skaitė eilėraščius ir apybraižą apie Lietuvą.

TBN inf.

Puoselėti savo kultūrą skatina lietuvių domėjimasis Ukraina

Tradicinės ukrainiečių kultūros klubas „Prosvit“ įsikūrė 2003 metais. Pagrindinė klubo veikla – dalyvavimas Lietuvos kultūriniam gyvenime, bendradarbiavimas su kitomis Klaipėdos miesto tautinėmis bendrijomis, šalies etnokultūrą puoselėjančiais kolektyvais. Apie klubo veiklą kalbamės su jo vadove Irena Petrulioniene.

Gerbiama Irena, kas paskatino klubo kūrimąsi ir kas buvo jo iniciatoriai?

Uostamiesčio dainingi žmonės, 2001 metų vasario mėnesį susibūrę į ukrainiečių dainų ansamblį, nusprendė įregistruoti savarankišką nepriklausomą organizaciją „Klaipėdos miesto ukrainiečių tradicinės kultūros klubą“. Juridinio asmens statusas suteikė galimybę savarankiškai planuoti, organizuoti ir vykdyti ansamblio veiklą, teikti kultūros projektus.

Po ilgų diskusijų dėl ansamblio ir organizacijos pavadinimo buvo vienbalsiai pasirinktas žodis „prosvit“,

Ukrainietiškos dainos skambėjo ant Rambyno.

kurį vienas dalyvių surado senoviniame ukrainiečių kalbos žodyne. Šis žodis apibūdina šviesos ir šilumos erdvę prie pečių rusenanti ugnies senoje ukrainietiškoje kaimo troboje (chatoje), kur ilgais žiemos vakarais susirinkdavo visa šeima. Deja, kartu su chatomis ir pečiais išnyko tradicija ir žodis užsimiršo. „Prosvit“ ansamblio dalyviai ukrainietišką dainų šviesą ir šilumą kvietė miesto ukrainiečius

susirinkti į vieną būrį, prisiminti savo kalbą, šeimos tradicijas, šventes, apdarus. Visą, kas ir sudaro tautos tradicijas.

O Jūs nuo kada ir kaip savo gyvenimą susiejote su „Prosvit“?

Kadangi nuo 1991 metų dalyvavau Klaipėdos ukrainiečių bendrijos veikloje, kelerius metus vadovavau vyrų vokaliniam ansamblui, žmonės pakvietė mane pratęsti šią veiklą. Juo-

lab, kad esu muzikė – chorų dirigentė, mėgstu su savo kolegomis – Stasio Šimkaus konservatorijos vokalo pedagogais – padainuoti ansamblyje. Kartais koncertuoju ir kaip solistė. Kodėl ištraukiau į ukrainiečių bendriją? Esu dviejų tautų – lietuvių ir ukrainiečių draugystės ir meilės vaisius, taigi pakviesta negalėjau atsisirti malonumui padainuoti ukrainietiškas dainas, kurių mane vaikystėje mokė ukrainietė mama. Tėvuko ir vyro pavardės lietuviškos. O vardas Irena – tarptautinis.

Malonu, kad ukrainietiškas dainas visada ir visur labai šiltai priėmė lietuvių publika – Šukėje, Jakuose, Kaune ir Vilniuje... Taip pat ir Rygoje, Zalcburge, Londone, kur mūsų kolektyvui teko koncertuoti.

Papasakokite apie dabartinius klubo narius, ar jie yra uostamiesčio senbuviai, ar atvykę jau nepriklausomos Lietuvos metais?

Per dvidešimt ansamblio ir klubo veiklos metų jame dalyvavo 26 žmonės. Dauguma jų – įvairiais keliais į Klaipėdą gyventi ir dirbti atvykę žmonės – jūreiviai, kariškiai, jų šeimų nariai, mokytojai ir darbininkai. Manau, kad ansamblyje jie galėdavo ne tik padainuoti, pabendrauti gimtąja kalba (nes daug šeimų yra mišrios ir namie kalbėjo rusų kalba), bet ir dainose pasinerti į tėvynės prisiminimus.

Ką manote apie ukrainietiško šaknų turinio jaunimo domėjimąsi tradicine savo tėvų kultūra?

Dauguma klubo dalyvių – vyresnio amžiaus žmonės, kurių atmintyje dar ryškūs gimtinės vaizdai – kaimai, trobos, vaikystė, jaunystė, tradicijos, šeimos santykiai. Jaunimas vis labiau praranda savo etninę savimonę, domėjimąsi savo tautos kultūra, liaudies dainomis.

Kokią įtaką domėjimąsi tradicine kultūra turi Ukrainoje vykstantys įvykiai?

Šiuo metu žmonių mintys užimtos rūpesčiu dėl gyvenančių Ukrainoje giminaičių, nerimu.

Vienas svarbiausių klubo tikslų – dalyvauti respublikiniuose renginiuose. Kokie ryškiausiai įsiminę renginiai, kuriuose „Prosvit“ dalyvavo?

Įsitikinome liaudies išminties teiginiu, kad pirma meilė nerūdi, teisingumu – visų dalyvių atmintyje išliko Tarptautinis folkloro festivalis „Parbėg laivelis 2004“, kuriame mus pakvietė dalyvauti žymi Lietuvos folkloro žinovė, Klaipėdos savivaldybės Etnokultūros centro ansamblio „Kuršių ainiai“ įkūrėja profesorė Irena Nakienė. Niekada nepamiršiu, su koku pasididžiavimu „Prosvit“ dalyviai žygiavo festivalio atidarymo eitynėse Klaipėdos miesto gatvėmis, kaip pirmą kartą prisistatė miesto visuomenei centrinėje festivalio scenoje, kaip susipažino ir bendravo su užsienio mėgėjų meno kolektyvų nariais. Tai žmonių atmintyje paliko ryškų blyksnį. Taip pat įsiminė pasirodymai Jūros švenčių renginiuose, Tautinių kultūrų festivalyje „Gimtieji šaltiniai“ Klaipėdoje, „Čia mūsų namai“ Trakuose ir Kaune, „Skambėk, mūsų daina“ Vilniuje. Ši veikla įtraukė ukrainiečių tautinės mažumos žmones dalyvauti uostamiesčio kultūriniame visuomeniniame gyvenime, būti aktyviais Lietuvos piliečiais.

„Prosvit“ ansamblis dalyvavo ne tik respublikiniuose renginiuose. Su pasididžiavimu galiu pasigirti, kad nė vienas kitas Klaipėdos tautinių bendrijų ansamblis nedalyvavo tokiuose iškiluose tarptautiniuose festivaliuose ir konkursuose, kaip mes. Remiamas Klaipėdos savivaldybės, Tautinių mažumų departamento, Lietuvos kultūros tarybos, Ukrainos ambasados Lietuvoje bei individualių verslininkų, ansamblis surengė koncertines keliones į Ukrainą, Latviją, Austriją, Angliją ir, be abejo, daug įvairiausių koncertų Lietuvos miestuose – Juodkrantėje, Kuršių marių pakrantėje, klykiant žuvėdroms, Šukėje, kur gyventojai pastatė specialiai mums

improvizuotą personalinę sceną, kad nesulytume... Žmonių nuoširdumas giliai sujaudino.

Dešimt metų paeiliui buvome kviečiami dalyvauti tarptautiniame festivalyje „Grajykit, Bikavos žiogeliai“, vykusio Šilalės rajone, Bikavėnuose.

Išleidome savo CD diską ir vaizdo filmą „Dešimtmečio kelias“. Įgyvendiname apie 30 kultūros projektų, tarp kurių šeši – tarptautiniai. Šioje publikacijoje nėra galimybės visko išvardinti. Apie mūsų organizaciją ir vokalinį ansamblį nemažai rašė Lietuvos, Ukrainos bei Anglijos spauda. Atskirą reportažą mums skyrė LRT televizijos laidoje „Trembita“.

Didžiausiu savo pasiekimu mes laikome 2019 metais surengtą Klaipėdoje drauge su partneriais iš Ukrainos pirmąjį tarptautinį Lietuvos ir Ukrainos draugystės festivalį „Menų tiltai“, į kurį suvažiavo apie 250 dalyvių iš įvairių Ukrainos miestų. Festivalio koncertai taip pat vyko Kretingoje, Trakuose ir Vilniuje.

Be Jūsų klubo, Klaipėdoje veikia ir daugiau ukrainiečių organizacijų. Kaip sekasi su jais palaikyti ryšius?

Taip, Klaipėdoje yra daugiau ukrainiečių nevyriausybinių organizacijų. Siekdamos panašių tikslų kiekviena jų savaip įgyvendina veiklos uždavinius. „Prosvit“ visada veikė kaip meno kolektyvas ir stengėsi nedubliuoti kitų organizacijų veiklos.

Nuo 2008 metų klubo nariai vysto Lietuvos ir Ukrainos mėgėjų meno kolektyvų mainus, pristatydami ukrainiečių kultūrą Lietuvoje ir lietuvių kultūrą Ukrainoje. Bendradarbiaudami su lietuvių kolektyvais ukrainiečiai gilino lietuvių šnekamosios kalbos įgūdžius, artimiau susipažino su lietuvių kultūra, pasaulėžiūra, tradicijomis.

Šiuo metu visos ukrainiečių organizacijos drauge kreipiasi į Klaipėdos miesto savivaldybę, skatindamos ieškoti galimybių organizuoti Klai-

pėdoje karo pabėgėlių iš Ukrainos vaikų švietimą.

Klaipėda – daugiatautis miestas, kaip klostosi santykiai su kitų tautų atstovais?

Ukrainiečių dainų ansamblis „Prosvit“ visada palaikė draugiškus santykius su kitomis Klaipėdos tautinių mažumų organizacijomis, dalyvavo jų renginiuose, kvietė dalyvauti savuosiuose.

Pandemija gerokai pristabdė dalies organizacijų veiklą, kaip sekėsi tą laiką išgyventi „Prosvit“?

Nuo organizacijos įkūrimo praėjo dvidešimt metų... Toks pat metų skaičius papildė žmonių gyvenimą. Ne vieną teko palydėti Anapilin. Pandemija pakenkė ir mūsų organizacijos veiklai, sugriovė kai kuriuos planus. Teko apsiriboti telefoniniu ir interne-

tiniu bendravimu. Klubo ir ansamblio perspektyva yra neaiški. Reikia atgauti dvasines jėgas, reikia naujos motyvacijos, reikia naujų dalyvių.

Tačiau šiuo metu lietuviai, solidarizuodamiesi su Ukraina, dar labiau susidomėjo ukrainiečių kultūra. Vyks ta nemažai įvairių renginių, skirtų Ukrainos palaikymui, į kuriuos esame kviečiami ir mes.

Į Klaipėdą atvyko nemažai karo pabėgėlių iš Ukrainos. Ar klubas palaiko su jais ryšius?

Karo veiksmai Ukrainoje sudavė didelį dvasinį smūgį. Daugelis mūsų turime Ukrainoje giminių. Neįmanoma suvokti žiauraus taikių žmonių žudymo, negailestingo kultūros objektų, ištisų miestų naikinimo beprasmiškumo. Klubo „Prosvit“ nariai be jokios komandos, savarankiškai

įsitraukė į pagalbos nukentėjusiems nuo karo veiksmų veiklą. Kiekvienas pagal savo galimybes. Vieni renka ir rūšiuoja humanitarinę paramą, kiti dirba informaciniame lauke, rūpinasi atskiromis šeimomis, suteikdami gyvenamąjį plotą, padėdami tvarkyti dokumentus, ieškoti darbo surasti vaikų ugdymo ir medicinos įstaigas, aukoja rūbus, baldus ir kitus reikalingus daiktus, teikia materialinę paramą.

Aš jau porą mėnesių Imanuelio Kanto viešojoje bibliotekoje savanoriškai mokau karo pabėgėlius iš Ukrainos lietuvių kalbos. Nors Klaipėdoje yra nemažai nemokamų lietuvių kalbos kursų, poreikis nemažėja. Tad nuo birželio mėnesio pradėjau dirbti su kita ukrainiečių grupe.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Stiprias bendruomenes kuria kultūrinis tapatumas

Balandžio 4–15 d. Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje vyko paroda „Kultūrinis identitetas sukuria stiprias bendruomenes“. Joje buvo eksponuojami tautiniai kostiumai iš Moldovos ir Rumunijos.

Pirmą kartą Lietuvoje buvo eksponuojama 15 autentiškų tautinių kostiumų iš Moldovos ir 15 iš įvairių Rumunijos regionų. 2021 m. kovo mėnesį UNESCO buvo pateikta tarpvalstybinė byla dėl Rumunijos ir Moldovos Respublikos tautinių siu-

vinėtų palaidinių, kaip kultūrinio paveldo įtraukimo į pasaulio paveldo sąrašą. Sprendimą dėl šio dokumento UNESCO priims 2022 m. pabaigoje.

Paroda, kurią organizavo Rumunijos ir Moldovos Respublikos ambasados, buvo skirta Moldovos Respublikos ir Lietuvos Respublikos diplomatinėms santykių užmezgimo

Parodoje eksponuoti Moldovos ir Rumunijos tautiniai kostiumai.

30-mečiui bei tautinio kostiumo autentiškumo ir originalumo tradicijai populiarinti.

TBN inf.

Nauja Liudos Bargailienės knyga „Tu visada su manimi...“

Nuotr. iš TBN archyvo

Balandžio 25 d. Tarptautinės literatūros, rašytojų ir menininkų gildijos „Vingis“ nariai literatūros gerbėjus pakvietė į Tautinių bendrijų namus ir pristatė gildijos narės Liudos Bargailienės kūrybą. Renginį pradėjusi gildijos „Vingis“ pirmininkė Onutė Grybauskaitė-Kulbokienė pristatė poetę Liudą Bargailienę.

Liuda Bargailienė yra buvusi biologijos ir chemijos mokytoja. Ji nuo jaunystės mintis reikšdavo eilėmis,

bet to nesureikšmindama. Renginyje autorė papasakojo apie savo naują knygą „Tu visada su manimi...“. Ši knyga – poetinė meditacija. Pasak autorės, tai dvasinis dienoraštis, įkvėptas netikėtai pasaulį užklupusio pandemijos, kuris sukrėtė, pasėjo baimę ir sumaištį. Renginį šmaikščiu pasirodymu pajavairino Kaišiadorių rajono Paparčių teatro atstovės.

TBN inf.

Nuskambėjo latviškai lietuviška banga

Tikrą draugystę po Klaipėdos tautinių kultūrų centro stogu balandžio 9 dieną demonstravo latvių ir lietuvių meno kolektyvai, susirinkę į kasmetinę Baltų kultūros bangą. Tokiu pavadinimu šventę kasmet rengia Klaipėdos apskrities latvių asociacija „Atpūta“ ir jos pirmininkas Gotfridas Tapinas.

Šventę pradėjo Vyturio progimnazijos tradicinių kanklių ansamblis, atlikęs latviškas melodijas. Ansamblio vadovė Alma Žukienė prisipažino, kad tai buvo nemenkas iššūkis, mat kūriniai nebuvo iš lengvųjų.

Klausytojus klasikinėmis melodijomis maloniai stebino Trečiojo amžiaus universiteto ansamblis „Jūrainė“, vadovaujamas Virginijos Manšienės ir žiūrovus išjudinęs instrumentinis ansamblis „Burės“, vado-

vaujamas Kazimiero Radžiaus. Žinoma, kad labiausiai laukta išpūdingai pasipuošusių viešnių iš Latvijos: Rucavos etnografinio ansamblio (vadovė Stanislava Skudike) ir Bartos etnografinio ansamblio (vadovė Gunta Klievena) dainininkių. Viešnios negailėjo nei dainų, nei dovanų, nei humoro ir kantriai aiškino susidomėjusiems latviško etnografinio kostiumo detalių reikšmes.

Lietuvišką dainą vijo latviška, o kai „Jūrainės“ solistas Vytautas Kliukinskas uždainavo latviškai „Riga dimd,

Kasmetinę Baltų kultūros bangą iškėlė Klaipėdos apskrities latvių asociacija „Atpūta“ ir jos pirmininkas Gotfridas Tapinas.

Riga dimd, kas to Rīgu dimdina“ – pritarė visa salė. Kartu sudainuota ne viena daina ir net pasižadėta susitikti Rygoje...

Latvius į svečius pasikvietę klaipėdiečiai kartu pažymėjo ir Klaipėdos 770-metį.

Parengta pagal KTKC inf.

Paskelbti konkurso „Tradicijų paveldėtojai“ laureatai

Niūrią ir lietingą gegužės 28 d. Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje liūdesio – nė kvapo: šventinė nuotaika, pakylėtas jaudulys prieš pasirodymą, spalvingi kostiumai ir nė akimirkai nenutylantys muzikos garsai – tą dieną vyko XI respublikinio vaikų ir jaunimo liaudies kūrybos atlikėjų konkurso „Tradicijų paveldėtojai“ perklausa. Jau

trečioji – pirmosios dvi įvyko Visaginė ir Klaipėdoje. Šiais metais konkurse „Tradicijų paveldėtojai“ dalyvavo 53 kolektyvai iš įvairių Lietuvos regionų.

Konkurso organizatoriaus – Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centro pagrindinis tikslas – saugoti Lietuvos įvairių tautų etninės kultūros paveldą, perteikiant

jį vaikams, skatinti augančios kartos susidomėjimą, pagarbą ir tolerantišką požiūrį į įvairių tautų kultūrą, jų išitraukimą į liaudies kultūros populiarinimą, aktyvinti folkloro žanro atlikėjų veiklą, skatinti folkloro ansamblius ir solistus tobulėti, ugdyti vaikų ir jaunimo tautinę, kultūrinę ir meninę savimone.

TBN inf.

Uzbekų kultūros dienos Lietuvoje – „Rytų žvaigždė“

Balandžio 20 d. Tautinių bendrijų namuose vyko Uzbekų kultūros dienos Lietuvoje – „Rytų žvaigždė“. Ši renginį organizavo Uzbekų kultūros centras. Šventę, kuri skirta Uzbekistano Respublikos Nepriklausomybės 31-ioms ir Lietuvos Uzbekų kultūros centro veiklos 21-ioms metinėms paminėti, vedė Uzbekų kultūros centro prezidentė Leila Urmanova-Vnukova. Renginyje dalyvavo svečiai ne tik iš Lietuvos, bet buvo atvykusi delegacija ir iš Uzbekistano. Uzbekų kultūros dienų šventės dalyviai galėjo susi-

pažinti su Vidurinės Azijos tautų folkloru, uzbekų tautos tradicijomis, kurios padeda geriau suprasti šią tolimą, tačiau labai įdomią ir turinčią galias kultūrines tradicijas ir šaknis, tautą.

TBN inf.

Nuotr. iš TBN archyvo

Lenkų kultūros salelė Lietuvos viduryje

Karolina Baltmiškė

Kėdainių rajone, Akademijoje, daugiau nei ketvirtį amžiaus veikia Lietuvos lenkų sąjungos skyrius „Lauda“, vėliau – ir Kėdainių lenkų draugija. Jos įkūrėja – ilgametė pedagogė, aktyvi kultūrinio gyvenimo dalyvė Irena Duchovska teigia, kad vienas svarbiausių lenkų organizacijų tikslų – rūpintis, kad lenkiškų šaknų turintys krašto gyventojai mokėtų lenkų kalbą, puoselėtų tėvų ir protėvių etnokultūrą, susipažintų su šiandienine Lenkijos kultūra.

Po studijų – į Kėdainius

„Gimiau Vilniuje, užaugau Vilniaus rajone, Šiaudinės kaime, esančiame už trylikos kilometrų nuo Aušros vartų. Tame kaime visi gyventojai kalbėjo lenkiškai. Mokykloje buvo lietuvių kalbos fakultatyvas, bet jam vadovavusi mokytoja su mumis kalbėdavo rusiškai. Ir studijų metais lietuvių kalba buvo nebūtina. Tiesiog nebuvo poreikio, – vaikystės ir jaunystės ypatumus sovietiniais metais prisimena „Laudos“ vadovė Irena Duchovska. – Be to, slavų kalbos panašios ir lenkams lengviau kalbėti rusiškai negu lietuviškai. Juk tai skirtingų grupių kalbos. Tad 1977 metais baigusi fizikos mokslų studijas į Kėdainių rajoną atvykau beveik visiškai nemokėdama lietuviškai. Žinojau tik kaip pasisveikinti, kaip padėkoti. Tiesa, buvau gavusi paskyrimą dirbti rusakalbių mokykloje, bet kai atvykau, sužinojau, kad ten man nėra darbo vietos. Liko vienas pasirinkimas – dirbti lietuviškoje mokykloje. Taigi teko kaip įmanoma greičiau išmokti kalbėti lietuviškai.“

Irena įsidarbino Akademijos vidurinėje mokykloje ir dirbo joje 32 metus. Tai buvo vienintelė jos darbo vieta.

Šeimos mokyklėlė

„Į Kėdainių rajoną atvykau su pirmagimiu ant rankų. Vėliau mūsų šeimą papildė dar du vaikai. Jie augo lietuviškoje aplinkoje, o aš labai norėjau, kad jie mokėtų ir tą kalbą, kuria

aš bendravau su savo mama, seneliais. Kadangi arti nebuvo lenkiškos mokyklos ir vaikai lankė lietuvišką, mokyti lenkų kalbos ėmiausi pati, – pasakoja pašnekovė. – Šimtus kartų prašydavau pasakyti taip, kaip aš kalbėdavau vaikystėje. Kai vaikas prašydavo obuolio, saldainio ar dar ko nors, pradėjau sakyti, kad mamytė nesupranta, parodyk, ko nori. Vaikas parodo. Tada pasakau, kaip reikia paprašyti lenkiškai. Taip vaikus ir išmokiau lenkų kalbos.“

Irena Duchovska pasidžiaugia, kad vaikus pavyko išmokyti lenkų kalbos. Sūnus baigė studijas Lenkijoje, Poznanės ekonomikos akademijoje. Dabar su šeima gyvena ir dirba Varšuvoje. Dukra studijavo Lodzėje. „Kai ji stodama geriausiai išlaikė lenkų kalbos ir literatūros egzaminą, kuratorė pasikvietė ir pasakė, kad jai reikia ištaisyti klaidą dokumentuose, kur parašyta, kad mergina yra baigusi lietuvių mokyklą. Kai dukra pasakė, kad viskas parašyta teisingai, kuratorė nusistebėjo: tai neįmanoma, kad baigus lietuvišką mokyklą egzaminą išlaikytų geriau už tuos, kurie mokėsi lenkiškose mokyklose. Pasiteiravo, kas mokė lenkų kalbos“, – pasakoja moteris.

Susitelkė bendrai veiklai

Mintis suburti Kėdainiuose ir aplinkiniuose rajonuose gyvenančius lenkus Ireną paskatino pažintis su tėvu Stanislovu. „Su tėveliu Stanislovu susipažinau 1989 metais. Tada jis gyveno Paberžėje. Pas jį važiauvau

Irena Duchovska.

su abiturientais. Mokyklos vadovas dėl to susitikimo labai jaudinosi. Sovietmečiu tokie susitikimai nebuvo palankiai vertinami, – apie organizacijos kūrimo pradžią prisimena vadovė. – Tėvelis Stanislovas puikiai kalbėjo lenkiškai, tad pas jį atvykdavo nemažai lenkų iš aplinkinių vietovių. Jie aktyviai tėvelį lankydavo ir perkėlus jį į Dotnuvą. Lankydamasi pas tėvelį Stanislovą ir susipažinau su krašte gyvenančiais lenkais.“

Kadangi daugelis tautiečių savo vaikus namuose mokė lenkų kalbos, Irena Duchovska susitarė su mokyklos direktoriumi, kad leistų po pamokų mokykloje rengti lenkų kalbos pamokas vaikams, norintiems išmokti savo senelių kalbą. Apie pusmetį mokyti lenkų kalbos į Kėdainių rajoną esančią mokyklėlę atvažiuodavo Lenkijos ambasados Lietuvoje atsiųstas mokytojas. „Būdavo metų, kai mūsų mokyklėlę lankydavo apie 30 vaikų, – sako pašnekovė. – Mokydama vaikus lenkų kalbos susipažinau ir su jų šeimomis. Gyvenančių aplinkinėse vietovėse pažįstamų tautiečių ratas dar labiau prasiplėtė. Tada kilo mintis, kad reikia įkurti organizaciją. 1994 metais įsteigėme lenkų ratelį prie Kauno

lenkų sąjungos skyriaus. 1996 metais įkūrėme Lietuvos lenkų sąjungos skyrių „Lauda“, 2000 – Kėdainių lenkų draugiją. Organizacijos pavadinimas simbolinis. Liauda – terminas iš Nobelio premijos laureato Henriko Senkevičiaus romano „Tvanas“. Liauda jis vadina teritoriją, esančią šalia Liaudos upės. Radviliškio rajono teritorija tekanti Liaudos upė iki šiol vadinasi Liauda, o Kėdainių rajone ta pati upė vadinama Liaudė, nors Paberžėje ji dar vadinama Liauda. Ši upė yra dešinysis Nevėžio intakas.“

Liauda – istorinis dabartinių Kėdainių, Radviliškio ir Panevėžio rajonų teritorijose buvęs Lietuvos regionas, kuriame ilgainiui nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės suartėjimo su Lenkijos karalyste susiformavo lenkakalbių gyventojų bendruomenė. Šis regionas taip pat išsiskyrė tuo, kad čia mažuose kaimeliuose ar vienkiemiuose gyveno smulkieji bajorai.

Lietuvos viduryje įsikūrusi lenkų organizacija sudomino ir kitus Lietuvoje gyvenančius tautiečius. Kaip teigia pašnekovė, į jų veiklą pradėjo įsitraukti lenkai, gyvenantys Jonavos, Šiaulių, Anykščių, Biržų, Panevėžio ir Radviliškio rajonuose. „Lenkai gyvena įvairiose Lietuvos vietose, tik ne taip gausiai, kaip Vilnijos krašte. Prieš trejetą dešimtmečių studentai buvo suskaičiavę, kad iš 104 Urnėžių kapinėse esančių kapų tik aštuoni paženklinėti lietuviškais antkapiais. Žinoma, laikas pakeitė situaciją ir dabar kapinėse matome kitokią vaizdą“, – sako Irena Duchovska.

Veikla susidomėjo Lenkija

Kurį laiką didesnį organizacijos veiklą ir vykdavo pas tėvą Stanislovą. „Kartu švėsdavome savo tautos šventes, prisimindavome lenkiškas dainas, lenkiškai pasikalbėdavome. Pas mus pradėjo atvažiuoti mokslininkai iš Lenkijos, kartu su jais keliaudavome po Lietuvos kaimus ir miestelius, po trupinėlį rinkome čia gyvenančių ir gyvenusių lenkų istoriją. Apsilankė-

me ir pas Goštautus Pociūnėliuose. Vladislavas Goštautas ir Regina Goštautaitė yra garsios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų Goštautų giminės palikuonys, – apie organizacijos veiklą pasakoja jos vadovė. – Mūsų veiklos pagrindas – kalba, o jos mokymą sugretinome ir su etnokultūros, istorijos pažinimu, net maldas lenkiškai mokėmės. Darėme viską, kad kuo daugiau lenkiškų žodžių išmoktume. Skaitydavome ir lenkiškas knygas. Nemažą biblioteką buvau atsivežusi iš Vilniaus, daug lenkiškų knygų turėjo tėvelis Stanislovas. Mūsų bibliotekėlę papildydavo iš Lenkijos atvežamos knygos.“

Atsiradus internetui Kėdainių lenkų draugija susikūrė interneto puslapyje, kuris iki šiol gyvuoja.

Lenkų kultūrai puoselėti 1998 m. buvo įkurtas ir Kėdainių rajono vokalinis ansamblis „Issa“. Iš pradžių jame dainavo tik vaikai, paskui įsitraukė jų mamos, močiutės. „Kai jaunimas užaugo, o pas mus pasilieka labai nedaug jaunų žmonių, jie išvyksta, liko močiucių ansamblis, – nusijuokia pašnekovė. – Su šiuo ansambliu labai daug keliavome. Koncertavome Latvijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Lietuvoje.“

Nuo 2003 m. Irena Duchovska pradėjo rengti kasmetinius Lenkų kultūros festivalius „Znad Issy“, kuriuose dalyvavo svečiai iš Lietuvos, Lenkijos, Latvijos ir Čekijos. Pasak iniciatorės, į festivalius suvažiuodavo dvidešimt ir daugiau delegacijų, kartais tarp jų būdavo net šeši–septyni pučiamųjų orkestrai. „Didžiąją dalį renginių organizuodavome neturėdami jokio finansavimo. Esame labai dėkingi, kad beveik nuolat, nors simbolinės paramos, sulaukdavome iš Tautinių mažumų departamento. Tačiau organizuoti renginius neturint finansavimo dar įdomiau ir labai malonu, kad į mūsų festivalius susirinkdavo daugiau delegacijų iš

užsienio negu neretai sulaukia nemenką finansavimą turintys renginiai. Viską lėmė draugystė ir organizacijos narių aktyvumas bei geranoriškumas. Sumastome idėją ir visi kimbame ją įgyvendinti, prisidedami, kas kuo galime. Be narių aktyvumo nebūtume išvystę tokios veiklos“, – nariams dėkinga pašnekovė.

Kai Irena pradėjo leisti knygas, o eilėraščius rašė nuo vaikystės, organizacija pasipildė nauja veikla – Lietuvoje, Lenkijoje, Latvijoje, Čekijoje ji pradėjo dalyvauti poezijos šventėse, rengti autorinius susitikimus, skaityti paskaitas TAU.

2020 m. Irena Duchovska surinko 28 autorių eilėraščius, juos išvertė į lenkų kalbą ir Kadzidlo mero Dariušo Lukaševskio pagalba organizavo dvikalbės antologijos „Nuo Liaudies ir Nevėžio“, garsinančios vietinius poetus, išleidimą.

Balandžio 21 d. Tautinių bendrijų namuose buvo pristatyta Irenos Duchovskos knyga „Kronika Laudanska“. Joje autorė pristato Lietuvos lenkus, gyvenančius Liaudos teritorijoje. Renginį organizavo Kėdainių lenkų draugija.

„Iki pandemijos labai aktyviai dirbome, turėjome labai daug draugų, bet pandemija, o dabar ir Ukrainoje vykstantis karas viską sugriovė. Šiemet, liepos 30 d. rengsime savo tradicinį XX lenkų kultūros festivalį, bet tiek delegacijų, kiek sulaukdavome anksčiau, nebesuvažiuos. Vieni atsisako važiuoti saugodamiesi kovidą, kiti – dėl karo, – dėl gerokai sustabdytos veiklos apgailestauja Kėdainių lenkų draugijos vadovė Irena Duchovska. – Bandome suaktyvinti savo veiklą. Renkamės į mūsų mokyklėles, peraugusias į Trečiojo amžiaus universitetą susitikimus, pokalbius, bendraujame, bet tokio lygio, koks buvo, nebėra. Sužlugdyti galima greitai, bet atkurti labai sunku. Kiek galime, tiek darome ir džiaugiamės, kad galime susirinkti, bendrauti ir puoselėti savo tautos kultūrą.“

Klaipėdos tautinių kultūrų centras surengė tautinių kostiumų parodą

Atgimusios sinagogos

Pakruojo sinagoga

Kėdainių sinagoga

Joniškio Baltoji sinagoga

Alytaus sinagoga

Pakruojo sinagoga

Joniškio Raudonoji sinagoga

ATPAŽINK GRĖSMĘ LAIKU. NELIK VIENAS

Rašyk pranesk@vsd.lt arba skambink 8 700 70 007

ISSN 2029-7394

9772029739001